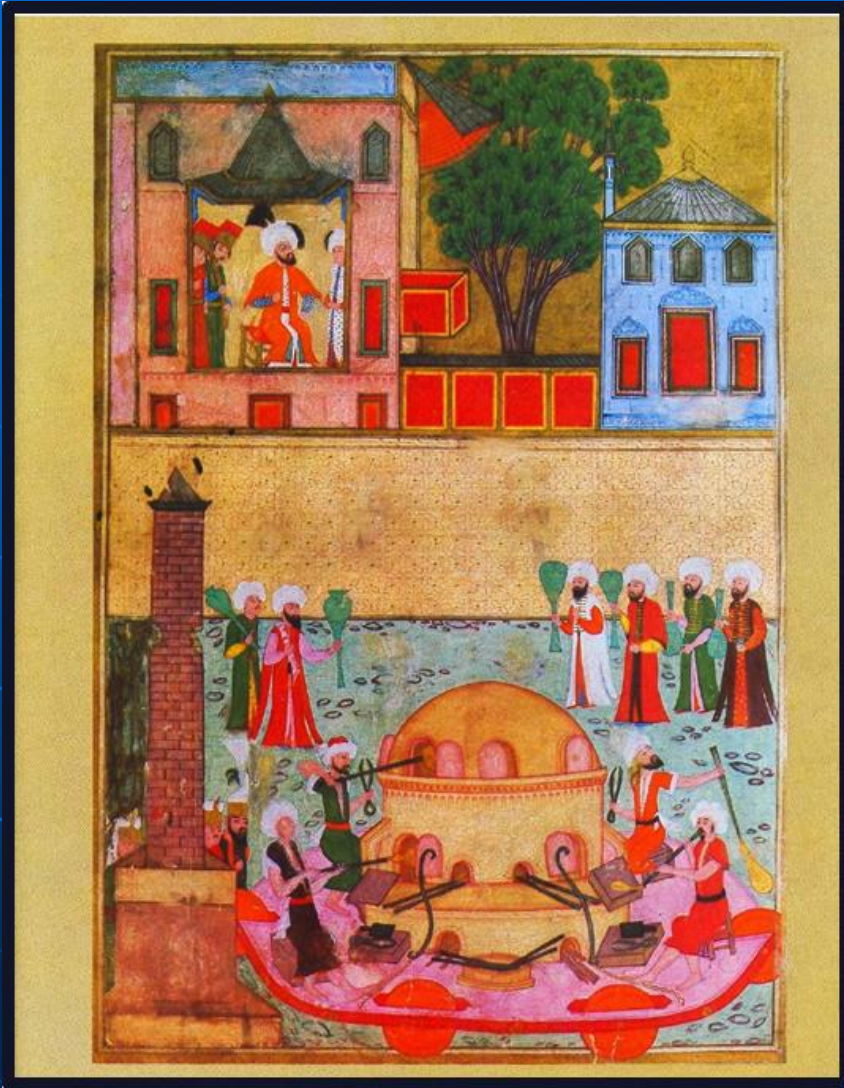

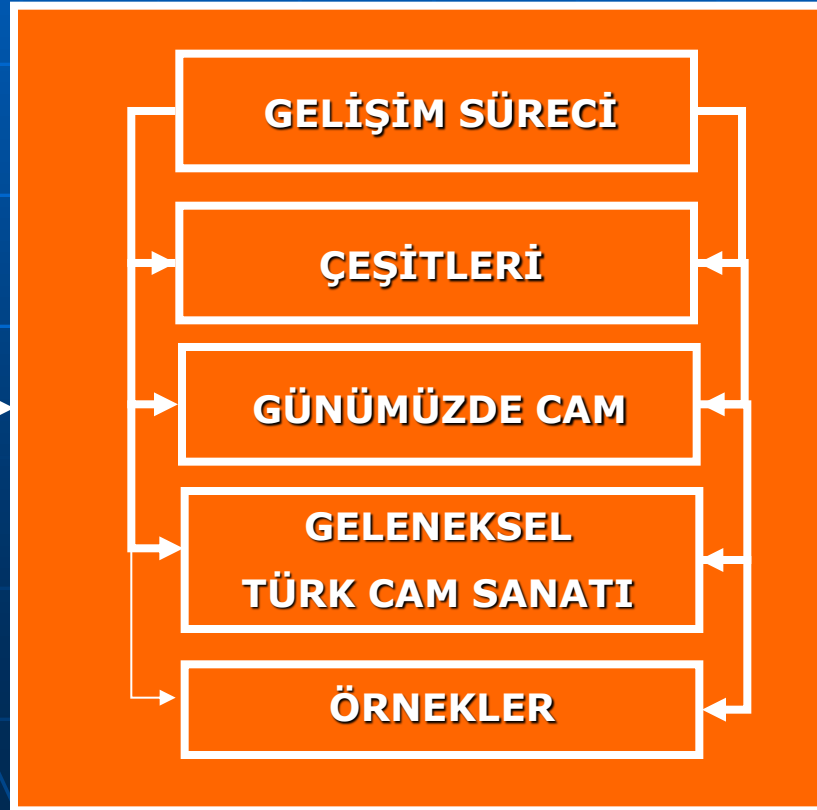
osmanlı Őenlikleri surname-i humayun (minyatür).MP4

«CAM SANATI»

III. Murat Han'ın oğlu Şehzade Mehmet'in (1582) sünnet düğününü anlatan Surname-i Hümayundaki (**Nakş Osman**) minyatürlerde çeşitli sanat kollarını temsil eden loncaların Sultanahmet Meydanı'ndaki geçidinde **camcı esnafına** da yer verilmişti.

CAM

GELİŞİM SÜRECİ

Prof. Önder Küçükerman, cam sanatı ve geleneksel Türk camcılığında örnekler, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 271/39, 1985 Ankara, s.33

ÖRNEKLER, ORTALAMA İ.Ö. 3000 DEN KALMADIR. VE YALNIZCA CAM RAK YAPILMIŞ, CAMSI, SERAMİK OLMAYAN ÖRNEKLER OLMASI BAKIMINDAN ÇOK İLGİ ÇEKİCİDİR.

- **CAMIN BİR RASTLANTI SONUCU BULUNDUĞU SÖYLENİR.**
- **BUNLARIN ARASINDA, TARİHÇİ PLİNY TARAFINDAN NAKLEDİLEN ÖYKÜ İSE EN YAYGIN OLANIDIR.**
- **PLİNY' E GÖRE, BİR TİCARET GEMİSİNDEKİLER KIYIYA ÇIKARLAR. NEHİR YATAĞINDA ATEŞ YAKARLAR. ERTESİ GÜN, YAKTIKLARI ATEŞİN KÜLLERİ ARASINDA PARLAK SAYDAM CAM PARÇALARI BULURLAR.**
- **MEZOPOTOMYA' DAN MISIR' A, DOĞU AKDENİZ' DEN, ANADOLU' YA KADAR PEK ÇOK YERDE, İLK CAMCILIK ÖRNEKLERİ İLE KARŞILAŞMAK MÜMKÜNDÜR.**
- **ANCAK, BUGÜNE KADAR GELEBİLEN SAĞLAM KAYNAKLARA DAYANARAK DAHA ÇOK MISIR VE MEZOPOTAMYA' DA KURUMLAŞMIŞ BİR CAMCILIKTAN SÖZ EDİLEBİLİR.**
- **BU DÖNEMLERDE ISI KAYNAĞI OLARAK ÖZELLİKLE REÇİNELİ AĞAÇLAR KULLANILMIŞTIR.**

İLK CAMCILIK ÖRNEKLERİ, ÖZELLİKLER HEM KOLAY ELDE EDİLEBİLEN, HEM DE «MÜCEVHERSİ» GÖRÜNEN YANLARIYLA DİKKATİ ÇEKMEKTEDİR. BUNLAR HEP KÜÇÜK BOYUTLU CAM ÜRÜNLERDİR.

- CAM ASIRLARDAN BERİ **SOFRA EŞYASINDAN VAZOLARA VE AYDINLATMA ARAÇLARINA, MÜCEVHERDEN ENDÜSTRİYEL MALZEMELERE** KADAR ÇEŞİTLİ NESNELERİN YAPIMINDA KULLANILMIŞ VE TARİH BOYUNCA İNSAN YAŞAMINDA ÖNEMLİ BİR YER İŞGAL ETMİŞTİR.

- ESKİ ÇAĞLARDAN GÜNÜMÜZE KADAR UZANAN YAKLAŞIK **4500** YILLIK SÜREDE İNSANLIĞIN GELİŞİMİ İÇİNDE CAMDA KALİTESİ, KATKI MADDELERİ, ÜRÜNLERİNİN ŞEKİLLERİ VE BEZEMESİ İLE ÖNEMLİ DEĞİŞMELER GÖSTERMİŞTİR.

- GENEL TANIMIYLA **CAM, SİLİS POTAS VEYA SODA, KİREÇ** VE BAZEN DAHA BAŞKA KATKI MADDELERİNİN DE BERABERCE ERGİTİLMESİ İLE ELDE EDİLEN **SAYDAM, YARI SAYDAM VEYA OPAK, ŞEKİLSİZ** VE KRİSTALLEŞMEDEN KATILAŞAN **YAPAY** BİR MADDEDİR.

- YAPAY OLARAK ELDE EDİLMESİNİN DIŞINDA DOĞADA **OBSİDYEN VEYA KAYA KRİSTAL (NECEF)** DİYE ANILAN İKİ CAM ÇEŞİDİNİNDE OLDUĞU BİLİNMEKTEDİR.

- **PARLAK SİYAH RENKLİ OBSİDYEN VOLKANİK BİR MADDE** OLUP, ESKİ ÇAĞLARDA ANADOLU, MEKSİKA VE GÜNEY AMERİKA' DA **OK VE MIZRAK UCU** YAPIMINDA KULLANILMIŞTIR. AYNA VE SÜS EŞYASI OLARAK KULLANIMINADA RASTLANIR.

- **MISIR' DA DA KRALLIK ÖNCESİ DÖNEMLERDE OBSİDYENE RASTLANIR.**

OBSİDYEN

Volkan Camı Obsidyen

**VOLKANLARIN PATLAMASI SONRASINDA MAĞMANIN SOĞUMASI İLE OLUŞAN CAMSI YAPIDIR.
AMORF (biçimsiz) YAPI ÖZELLİĞİ VARDIR.**

SARIKAMIŞ OBSİDYENİ Geçtiğimiz yıla kadar da Kars Sarıkamış'ta asfalt yapımında kullanılan obsidyen taşı, nihayet bu bölgede hak ettiği önemi görmeye ve '**Sarıkamış obsidyeni**' olarak işlenmeye başlandı. Erzurum Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü Başkanı Tahsin Parlak'ın bu keşifte önemli bir rolü vardır.

Dünyanın en eski aynası, silahı, bıçağı, süs eşyası ve takılarının yapımında kullanılan obsidyen taşı, en eski şifa taşı olarak da biliniyor. Siyah ve koyu kahverengi olan bu taşlar, son yıllarda da sağlık merkezlerinde ve spa'larda ("Sanitas Per Aquam" (SPA) "Sudan Gelen Sağlık",)hem günün stresinden arınmak hem de fizik tedavinin bir parçası olarak kas iskelet sistemi sorunları için kullanılıyor. Volkanik bir taş olan obsidyen, Türkiye'de de Doğu, Güneydoğu ve Ege bölgelerinde dağlık alanlarda mevcut olsa da değeri hiç bilinmiyor.

KUVARS

- **DOĞAL KUVARS** DİYE BİLECEĞİMİZ **KAYA KRİSTAL** İSE HEMEN HEMEN **RENKSİZ VE YARI SAYDAMDIR.**
- (saf *silisyum dioksit* (SiO_2) kristallerine verilen addır.)
- **TROYA' DA BULUNAN M.Ö. 3000 NİN SONUNCU ÇEYREĞİNE AİT ASLAN BAŞI VE M.Ö. 14. – 13. YÜZYILLARDA YAPILMIŞ HİTİT HEYKELCİĞİ GİBİ ÖRNEKLER KAYA KRİSTALİNİN DE ÇOK ESKİ TARİHLERDEN BERİ ANADOLU' DA KULLANILDIĞINI GÖSTERMEKTEDİR.**
- **KAYA KRİSTAL, DAHA SONRAKİ ÇAĞLARDA CAM YAPIMCILARI İÇİN ESİN KAYNAĞI OLMUŞ VE TAKLİT EDİLMİŞTİR.**

- **YAPAY CAM İLK OLARAK M.Ö. 3500 – 3000 YILLARINDA MEZOPOTAMYA' DA TAŞ VE KERAMİK BONCUKLARI KAPLAYAN SIR TABAKASI HALİNDE GÖRÜLÜR.**
- **DAHA SONRALARI M.Ö. 2500 YILLARINDA BONCUK VE MUSKALAR BÜTÜNÜYLE CAMDAN YAPILMAYA BAŞLANIR.**

M.Ö. 6 YÜZYIL – DOĞU AKDENİZ –
ÇUBUK-KALIP TEKNIĞİ

M.Ö. 3 YÜZYIL – ÇEKİRDEK KALIP
ÜZERİNE SICAK CAM KAPLANMIŞ

ROMA CAMLARI

- İTALYA, İNGİLTERE, FRANSA, BELÇİKA, BALKANLAR, ANADOLU, KUZAY AFRİKA, KIBRIS, SURİYE, İSKENDERİYE VE ROMA İMPARATORLUĞU' NUN İÇİNDE YER ALAN DİĞER YAŞAM BÖLGELERİNDE M.Ö. 100 İLE M.S. 400 ARASINDA ÜRETİLEN CAMLARA «ROMA CAMLARI» DENİR.
- CAM YAPIMINDA KULLANILAN İLKEL TEKNİKLER ROMA DÖNEMİNE KADAR DEVAM ETMİŞ VE İSLAMİYET ÖNCESİ 1. VE 2. YÜZYILA KADAR DEVAMLILIĞINI SÜRDÜRMÜŞTÜR.
- ROMA İMPARATORLUĞU DÖNEMİNDE CAM KULLANIMININ ARTMASI (KALIBA BASMA YÖNTEMİ) O DÖNEME KADAR KULLANILAN TEKNİKLERİN YETERSİZ OLDUĞUNU ORTAYA ÇIKARMIŞ VE BÖYLECE CAM YAPIMININ EN ÖNEMLİ ADIMLARINDAN BİRİ OLAN ÜFLEME YÖNTEMİ BULUNMASINI SAĞLAMİŞTİR.
- ÜFLEME TEKNİĞİ ZAMANLA ŞEKİL İTİBARIYLA GELİŞTİRİLMİŞ VE CAM YAPIMI DAHA KOLAY HALE GETİRİLEREK MALİYET DÜŞÜRÜLMÜŞTÜR.
- CAM ÜFLEME TARİHİNDE KÖKLÜ DÖNÜŞÜMLERE YOLAÇAN ÜFLEME PİPOSUNUN M.Ö. 50 YILLARINDA SURİYE' DE BULUNMASIYLA CAM YAYGIN OLARAK ÜRETİLEN UCUZ BİR META HALİNE DÖNÜŞMÜŞTÜR.
- M.Ö. 8. YÜZYILDA BAŞLAYAN VE İÇ-KALIP TEKNİĞİNE BAĞLI OLARAK ÜRETİMİNİ SÜRDÜREN İTALYA' DAKİ CAMCILIK, M.Ö. 1. YÜZYILDA İSKENDERİYELİ USTALARIN GELMEŞİ, BUNU TAKİBEN DE ÜFLEME TEKNİĞİNİ BULAN SURİYELİ CAMCILARIN BU TEKNİĞİ İTALYA' YA GETİRMELERİ İLE BÜYÜK BİR AŞAMA GÖSTERİR VE BÖYLECE «ROMA CAMCILIĞI» DOĞAR.
- BU YENİ TEKNİĞİN ESASI BİR PİPO UCUNA ALINAN ERİMİŞ CAMI SÜREKLİ DÖNDÜREREK ÜFLEYİP ŞİŞİRME YOLUYLA ŞEKİLLENDİRMEKTİR.

ÜFLEME TEKNİĞİ

- ÜFLEME TEKNİĞİ İLK OLARAK M.Ö. 1. YÜZYILIN ORTALARINA DOĞRU YAKIN DOĞUDA SURİYE-FİLİSTİN BÖLGESİNDE UYGULANMIŞTIR.
- ÜFLEME ÇUBUĞU İLE HAVAYLA ŞİŞİRME YÖNTEMİNİN BİRLEŞMESİ, CAM ENDÜSTRİSİNİN DEVRİMİ NİTELİĞİNİ TAŞIMAKTADIR.
- BU YÖNTEMİN UYGULAMAYA BAŞLANMASI İLE DAHA KISA SÜREDE, DEĞİŞİK BİÇİMLERDE VE DAHA UCUZA CAM ÜRETİLMeye BAŞLANMIŞTIR.
- ÖZELLİKLE, SURİYELİ CAM USTALARININ BU TEKNİĞİ ROMA' YA GÖTÜRMELERİ SONRASI, İNCE ÇEPERLİ HAFİF OLAN ROMA CAMI ORTAYA ÇIKMIŞ VE BURADAN DİĞER BÖLGELERE YAYILMIŞTIR.

SERBEST ÜFLEME-AĞIZ KENARI DIŞA VE İÇE KATLANMIŞ
1. YÜZYIL SONU – 2. YÜZYIL BAŞI

BİZANS CAMLARI

- **GEÇ ROMA DÖNEMİ İLE İSTANBUL' UN TÜRKLER TARAFINDAN FETHİNE KADAR GEÇEN ZAMAN DİLİMİ İÇİNE (M.S. 5. – 15. YY) DOĞU AKDENİZ KIYILARINDA ÜRETİLEN CAMLARA «BİZANS CAMLARI» ADI VERİLİR.**
- YUNAN – ROMA İLE AVRUPA SANATLARI ARASINDA **BİR GEÇİŞİ TEMSİL EDEN BİZANS' TA CAM**, TEKNİK VE FORM AÇISINDAN OLMASA BİLE İŞLENEN TEMALAR AÇISINDAN ÖNCELERİ ESKİ ROMA VE **HRİSTİYAN BİZANS BİÇİMİNİ**, DAHA SONRALARI 8. YÜZYILDAN İTİBAREN İSE **İSLAM ETKİSİNİ YANSITIR.**
- BİZANS' TA **SERBEST ÜFLEME, KALIBA ÜFLEME VE PRES TEKNİKLERİ** İLE ÜRETİLEN CAM KAP VE SÜS EŞYASININ YANI SIRA **MOZAİK VE DÜZ CAM** DA YAPILMIŞTIR.
- CAM ÜRETİMİNDE DÖNEMİN **EN İLERİ TEKNİKLERİNİN** UYGULANDIĞI SÖYLENEBİLİR.
- 13. YÜZYIL BİZANS CAMCILIĞININ BELİRGİN ÖZELLİĞİ İSE, GENELLİKLE KÜÇÜK MADALYON YAPIMINDA KULLANILAN **VENEDİKO-BİZANTEN HAMURUDUR.**

BEYKOZ TİPİ CAMLAR

- **OSMANLI CAMCILIĞI** KÖKENİNİ **SELÇUKLU CAMCILIĞINDAN** ALMIŞ OLMAKLA BERABER ZAMAN İÇİNDE KENDİNE ÖZGÜ BİR YAPIYA KAVUŞMUŞ VE **19. YÜZYILDA** DA BÜYÜK CANLANMA GÖSTEREREK PARLAK BİR DÖNEM YAŞAMIŞTIR.
- İSTANBUL **BEYKOZ** CİVARINDA ÇOK DEĞİŞİK ÖZELLİKLER TAŞIYAN CAM EŞYANIN ÜRETİLDİĞİ ATÖLYELERİN KURULDUĞU BİLİNMEKTEDİR.
- **İLK ATÖLYE III. SELİM** ZAMANINDA (1789-1807) OPAL CAM YAPIM TEKNİĞİNİ Venedik' te öğrendikten sonra İstanbul' a dönen **MEHMET DEDE** tarafından kurulmuştur. Burada avrupadan getirilen cam ustalarının çalıştığı da bilinmektedir.
- **İNCİRKÖY VE BEYKOZ' DA** ÜRETİLEN CAM ESERLERE «**BEYKOZ İŞİ**» denir. Bu dönemde Osmanlı Devleti başta Fransa ve Bohemya olmak üzere çok sayıda cam eşya ithal etmiştir.
- **TÜRK ZEVKİNE** uygun cam yapılması Avrupa' nın çeşitli ülkelerinde
- «**ALA TURKA**» diye adlandırılan cam formlarının gelişmesine yol açmıştır.

BEYKOZ CAM 4 ANA GRUPTA TOPLANIR

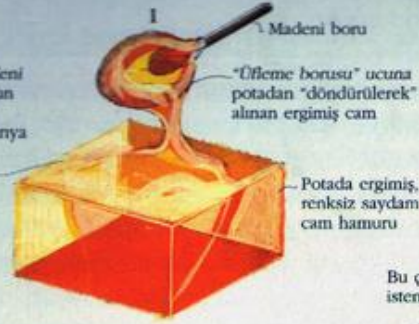
1. KRİSTALLER VE RENKSİZ CAMLAR
2. RENKLİ CAMLAR
3. OPAL CAMLAR
4. ÇEŞM-İ BÜLBÜLLER

ÇEŞM-İ BÜLBÜLLER

- ÇUBUKLU, İNCİRKÖY' ÜN **19. YÜZYIL TÜRK CAMCILIĞINDA** AYRI BİR YERİ VARDIR.
- ÇEŞM-İ BÜLBÜL, FARŞÇA «**BÜLBÜL GÖZÜ**» ANLAMINA GELİR. BU ADI FABRİKANIN İNCİRKÖY' ÜN ÇEŞMİ BÜLBÜL DENİLEN MAHALLESİNDE KURULMASINDAN VEYA CAMIN İÇİNDEKİ PARALEL ÇİZGİLERİN BÜLBÜL GÖZÜNDEKİ HARELERE BENZETİLMESİNDEN ALIR.
- ÇEŞM-İ BÜLBÜLLER **ÇEŞİTLİ CAM ÇUBUKLARIN SAYDAM CAMA GÖMÜLMESİ** YOLUYLA YAPILIR. **SADE VEYA SARMA CAM ÇUBUKLAR KALIP İÇİNE YERLEŞTİRİLİR, İÇİNE SAYDAM CAM ÜFLENİR; DAHA SONRA KALİPTAN ALINAN CAMIN ÜZERİNE DE SAYDAM CAM KAPLANIR VE DÖNDÜRÜLEREK ÜFLENİP SON ŞEKİL VERİLİR.**
- **BU ÜRETİMLER; VENEDİK, BOHEMYA, SİLEZYA, ALMANYA, HOLLANDA, BELÇİKA, FRANSA, İSPANYA, ABD VE ÇİN' DE DE GÖRÜLMEKLE BERABER; TÜRK ÜRÜNLERİ KENDİNE ÖZGÜ FARKLI ÖZELLİKLER TAŞIMAKTADIR.**
- **TÜRK ÇEŞM-İ BÜLBÜLLERİNDE İNCE ÇİZGİLERİN YANI SIRA BELİRLİ ARALIKLARLA KALIN ÇİZGİLERİN YER ALMASI TÜRK İŞÇİLİĞİNİN BİR ÖZELLİĞİDİR.**
- **AYRICA, YİNE TÜRK ÇEŞM-İ BÜLBÜLLERİNDE RASTLANAN FISTIK YEŞİLİ DİĞER ÜLKELERDE KULLANILMAYAN BİR RENKTİR.**

Potada ergiyen renksiz, saydam cam, özel bir madeni "üfleme" borusunun ucuna "sarılıp" döndürülerek dışarıya alınır.

Potadan "üfleme" borusu ile alınan cam, bir yandan üflenip şişirilirken, ahşap bir kalıp tahtası üzerinde döndürülür. Böylece bir silindirik elde edilir. Bu aşamadaki cam, henüz akıcı durumdadır.

Bu çubukların sayısı ve renkleri istenildiği biçimde düzenlenebilir.

"Çeşmi bülbül"ün en önemli özelliği, camın yapısı içine yerleştirilen cam çubuklardır.

Bu aşamada içine "soğuk" olarak dizilen cam çubuklarla, kalıp hazırlanır.

Sonra sıcak cam gövde, bu kalibın içine yerleştirilip, borudan üflenir. Böylece sıcak ve akıcı durumdaki cam gövde şişer ve çubuklara yapışır.

Üfleyerek şişirilen ve "renkli çubuklar"a yapışan sıcak cam

Sıcak cama yapışan renkli cam çubuklar

Sıcak cama yapışan cam çubuklar kalıptan çıkarılır ve açıkta döndürülür. Bu işlem sırasında çubuklar, camın ısı ile kısmen erirler.

Çevresine cam çubukların yapıştığı gövde, yeniden potadaki ergimiş camın içine daldırılır ve döndürülerek çevresine yeni bir cam tabakası sarılmış olur.

Potada ergimiş, renksiz saydam cam hamuru

Hazırlanan camın uç kısmından özel bir maşa ile tutup çekilerek çubuklar uç kısmında birleştirilir.

Bu noktada en büyük ustalık, çubukları birleştirirken, yavaş yavaş gövdenin de "burkulmaya" başlamasıdır.

"Çeşmi Bülbül" yapımındaki en önemli adım budur. Eğer tam simetrik bir gövde hazırlanamaz ise sonraki aşamaya geçilemez.

Tam ve özgün olarak biçimlendirilen "çubuklar" ile gövde, bir kalibın içine yerleştirilir ve son biçimine dönüştürülür. Daha sonra ağzın kesilmesi için alt kısımdan tutulur ve uygun tekniklerle kesilir.

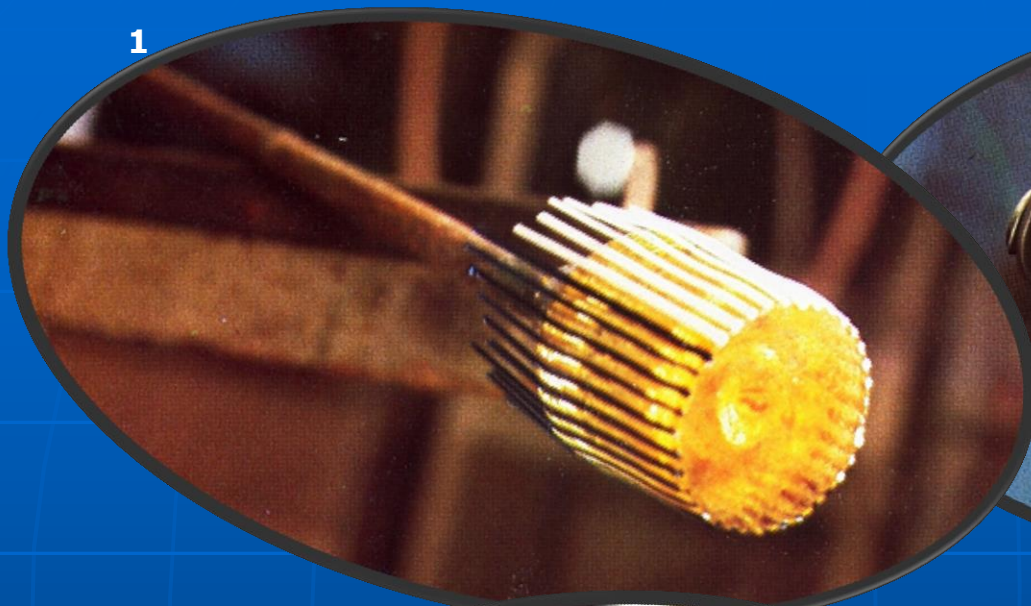
Cam gövde döndürülüp yavaşça soğudukça, hem kızıl rengi azalır, hem de soğuyan camın renkleri ortaya çıkmaya başlar.

Biçimlendirilmesi tamamlanan cam, alt tarafından tutulur ve ağız kısmı kesilir.

Kesilen ağız, özel tekniklerle yeniden ısıtılıp yumuşatılarak biçimlendirilir.

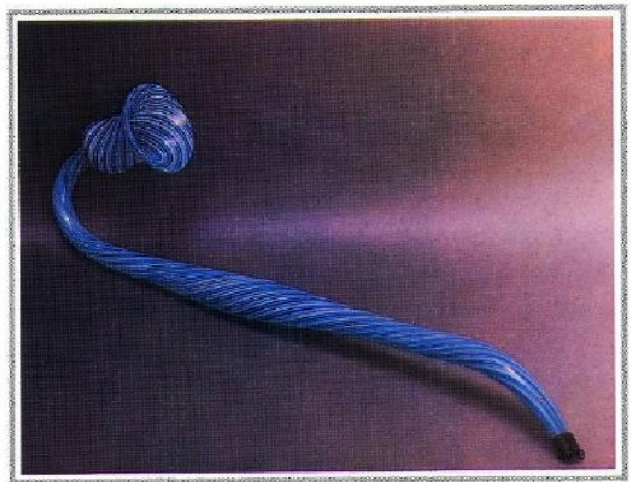
Kesin biçimine ulaştırılan "Çeşmi Bülbül" henüz sıcak ve kısmen "akıcı" durumda bulunduğu için, özel bir soğutma fırınında bekletilir. Soğutma işlemi tamamlandığında, son kez kontrol edilir.

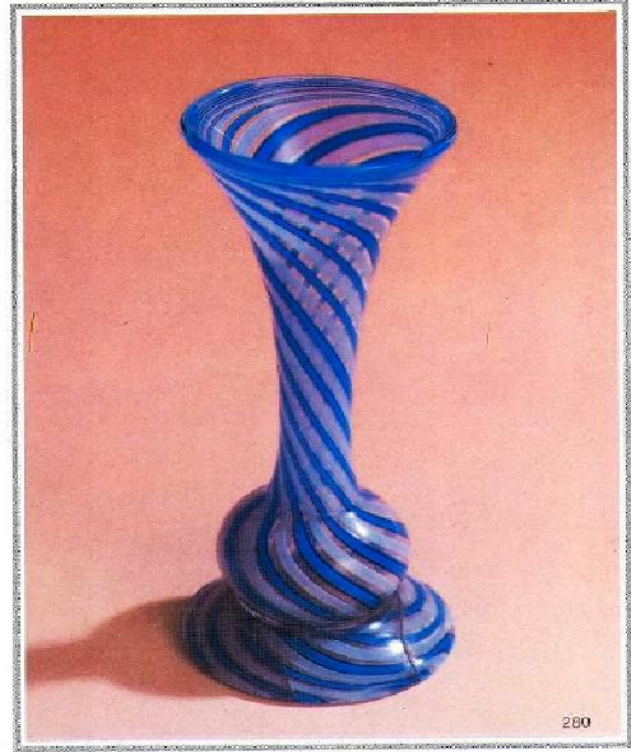
2

3

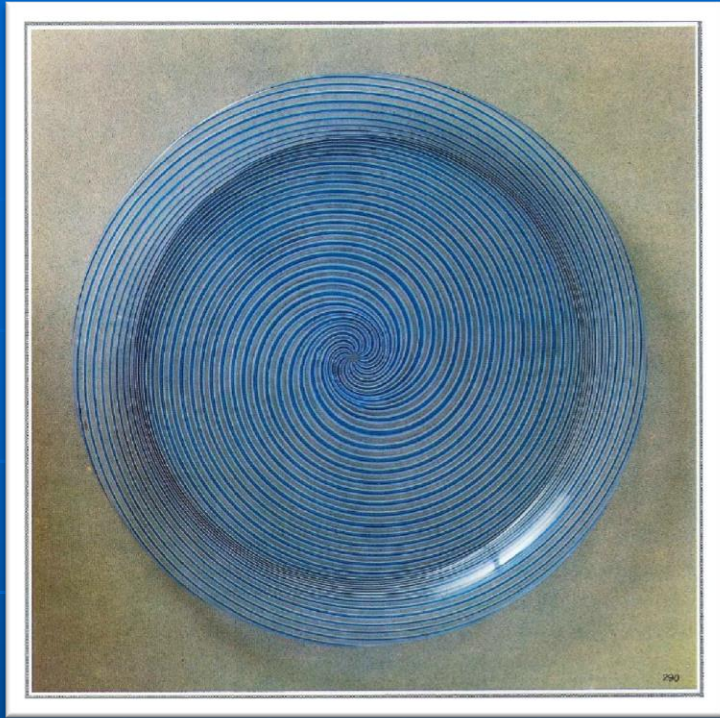
4

1

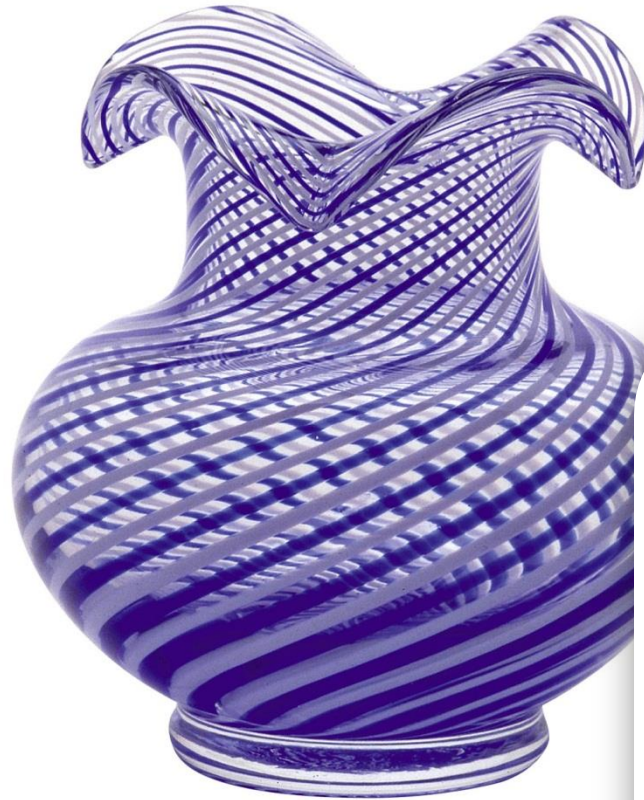
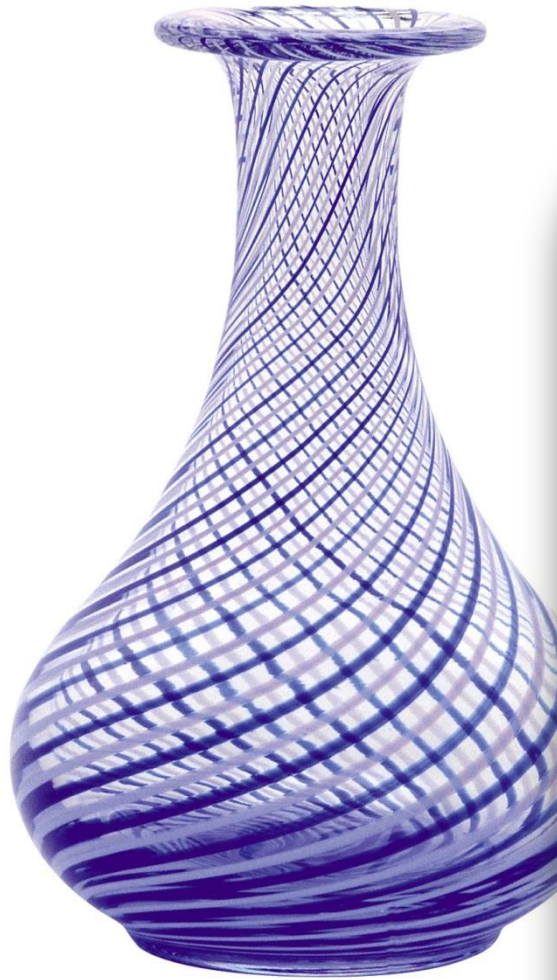

2

3

1. **PİPO**: SERBEST ÜFLEME, RENKSİZ ZEMİNE OPAK BEYAZ VE OPAK MOR-MAVİ ÇUBUKLARLA SARMAL YOLLU, MOR-MAVİLER KOBALT MAVİSİ KONTURLU
2. **VAZO**: SERBEST ÜFLEME, TEKNİK AYNI
3. **TABAK**: KALIBA ÜFLEME.

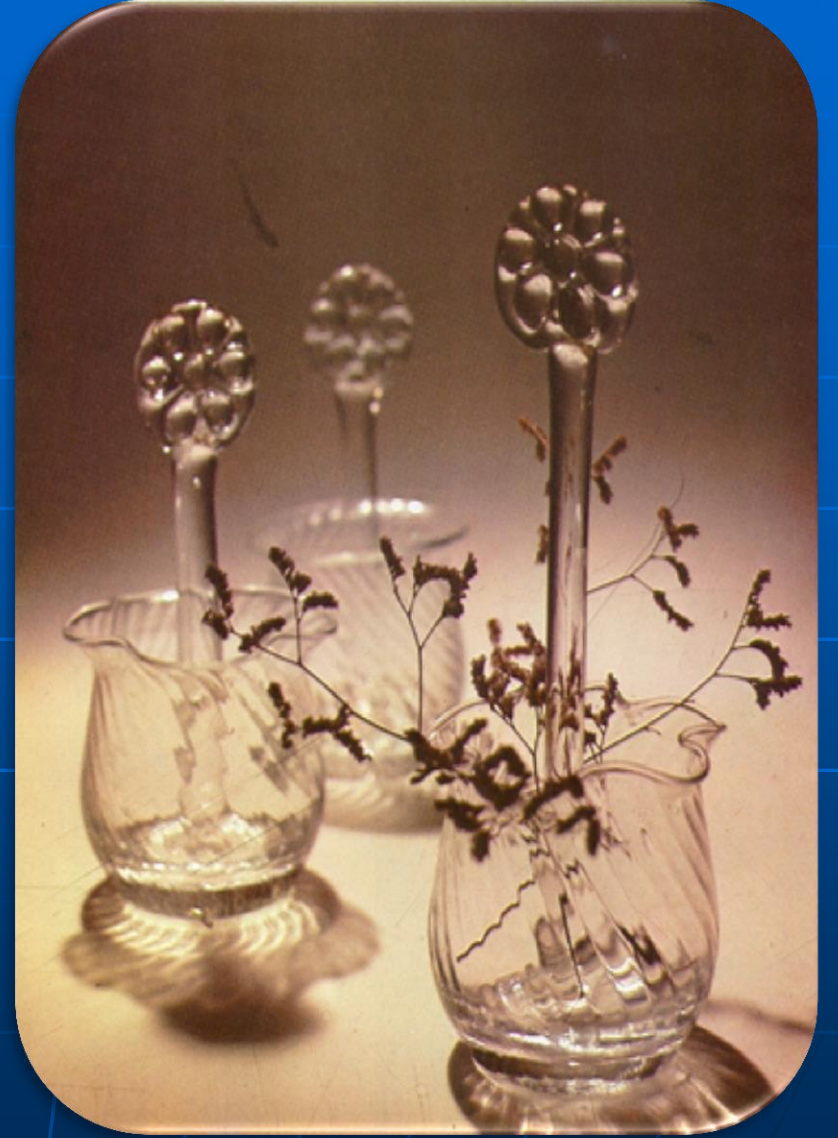

GÜNÜMÜZDE CAM

BUGÜN, DÜNYADAKİ CAM ÜRETİCİLERİNİN EĞİLİMLERİ İKİ ANA İLKE ÜZERİNDE TOPLANMAKTADIR.

- 1. EL ÜRETİMİNİN GELİŞMESİ VE CAM SANATINA, CAM TASARIMINA BU GELİŞİMİN KATKILARININ ARTIRILMASIDIR.**
- 2. MAKİNE ÜRETİMİNİN GELİŞTİRİLMESİDİR. VE BU GELİŞİMİN CAM SANATINA GETİRMEKTE OLDUĞU YENİ BOYUTLARDIR.**

- **EL ÜRETİMİNİN GEÇİRDİĞİ AŞAMALAR, HER AN DAHA İLGİNÇ TASARIMLARIN ORTAYA ÇIKMASINI SAĞLAMAKTADIR.**
- **BURADA ÖNEMLİ OLAN, CAMCILIK YÖNTEMLERİNİN YENİ YORUMLARLA UYGULANMASI VE BUNUN DA YALNIZ ELLE YAPILABİLMESİDİR.**
- **GÜNÜMÜZDE EL ÜRETİMİ VE BUNA BAĞLI CAMCILIK YÖNTEMLERİ, YENİ ÜRÜNLERE ÖZELLİKLER KAZANDIRMAKTADIR. BÖYLE BİR ÜRÜNÜN TAŞIDIĞI ÖZELLİKLER, ONUN ELLE ÜRETİLDİĞİNİ BÜYÜK BİR GÜÇLE DIŞA VURMALIDIR.**
- **YANİ, EL İŞÇİLİĞİNDEN BAŞKA BİR YOLLA ÜRETİLEMeyecek BiÇİMİN YAPILMASI ÖNEMLİDİR.**
- **ASLINDA ŞAŞIRTICI OLAN, CAM ÜRETİMİNİN TEMEL İLKELERİ HİÇ DEĞİŞMEMİŞ OLDUĞU HALDE, BİNLERCE YILDAN BU YANA DEĞİŞMEZ OLARAK KABUL EDİLMİŞ BİR TEKNOLOJİ, MAKİNELERDE YAPILAN İLGİNÇ DEĞİŞİKLİKLERLE, SONSUZ BİR BİÇİM ZENGİNLİĞİ OLUŞTURMASIDIR.**

EL ÜRETİMİ CAMLAR

GELENEKSEL
TÜRK CAM SANATI

ESKİ TÜRK CAMCILIĞI

SELÇUKLULAR

OSMANLILAR

- ARTUKLU VE SELÇUKLU MİMARİ ESERLERDE RASTLANIR

Kandil - Kubadabad
Konya Karatay Müzesi

Yazılı cam tabak-Kubadabad
Konya Karatay Müzesi

Balık desenli kadeh
British Museum

- OSMANLI İMPARATORLUĞU DEVRİNDE, CAMCILIK TEKNİKLERİ OLDUKÇA GELİŞMİŞTİR.
- ÖZELLİKLE İSTANBUL' UN ALINMASI İLE BU KENTTEKİ CAMCILIK BÜYÜK GELİŞİM GÖSTERMİŞTİR.
- OSMANLI DÖNEMİNDE MESLEK KURULUŞLARI, SANATLARI YADA MESLEKLERİ İÇİN GEREKLİ OLAN HAMMADDENİN SAĞLANMASINDAN, ONUN İŞLENİŞİNE, BİÇİMLENDİRİLİŞİNE VE SATIŞINA KADAR HER ŞEYİ İNÇEDEN İNCEYE KURALA BAĞLAMISHTIR.

OSMANLI' DA SANAT VE SANATÇILAR

- BUGÜNE KADAR GÜN IŞIĞINA ÇIKABİLMİŞ BELGELER ARASINDA CAMCILIK SANATIYLA İLGİLİ OLANLARDAN ÇOK, GÜNLÜK YAŞAM İÇİN ZORUNLU OLAN TEMEL KONULAR ÇOĞUNLUKTADIR.
- AMA BU KONULARDA GÖSTERİLEN TİTİZLİĞE BAKARAK, O DÖNEMLERİN MESLEK KURULUŞLARININ ÖZELLİKLERİ ÜZERİNDE BELİRLİ BİR GÖRÜŞE VARILABİLMEKTEDİR.
- BİR ÖRNEK OLARAK 1695 TARİHLİ BELGEDE DERİCİLER «PİRİ» SULTAN MAHMUT AHİ EVRAN' IN DÜZENLEDİĞİ KURALLAR, İŞLENMEK ÜZERE TOPLANAN DERİLERİN SANATÇILAR ARASINDA PAYLAŞTIRILMASINI AÇIKLAMAKTADIR.

«...PİRLERÜN TAKSİM-İ GURAMASI BUDUR Kİ,

AHİ BABA 3 HİSSE ALA, MUHALEFET OLUNMAYA,

KETHUDA (kahya) İKİ HİSSE ALA MUHALEFET OLUNMAYA,

YİĞİTBAŞI (kethüda yardımcısı) İKİ HİSSE ALA MUHALEFET OLUNMAYA,

VE 30 YILLIK ÜSTADLAR İKİŞER HİSSE ALALAR

VE YİRMİ YILLIK ÜSTADLAR BİRER BUÇUK HİSSE ALALAR MUHALEFET OLUNMAYA,

VE 15 YILLIK ÜSTADLAR BİRER HİSSE ALALAR MUHALEFET OLUNMAYA

VE 10 YILLIK ÜSTADLARA HİSSENİN DÖRTTE BİRİNİ VERELER

VE SAİRLERİ BU TERTİB ÜZERE HALLİ HALİNCE TESELLİ OLUNUP

.....SELAMAETLE DAĞILALAR.....

- **OSMANLI DEVLETİNİN** EGEMENLİK ALANININ GENİŞLEMESİYLE SANAT VE SANATÇININ SAYILARI ÇOĞALIP DALLARI GENİŞLEDİKÇE ÇEŞİTLİ DİNLERDEN KİŞİLER BİR ARADA ÇALIŞMAYA BAŞLAMIŞTIR.
- BİR DİN AYIRIMI GÖZETMEDEN OLUŞAN VE ESKİ ANLAMINDAN PEK DEĞİŞİK OLMAYAN YENİ UYGULAMAYA «**GEDİK**» DENMİŞTİR.
- **GEDİK** SÖZCÜĞÜ TÜRKÇEDİR. **TEKEL VE İMTİYAZ** ANLAMINA GELİR.
- **OSMANLI DÖNEMİNDE** SANATÇILAR, YÖNTEMLERİ «**SİR**» OLARAK BENİMSEMİŞ, SANATI « **HİKMET**» SAYMIŞ VE BİR «**USTA**» YA BAĞLANMIŞLARDIR.
- BU USTALAR HERŞEYDEN ÖNCE BİRER AHLAK KAHRAMANIDIRLAR.
- O DÖNEMİN MESLEK AŞAMALARI ŞÖYLE SIRALANIR:

➤ ÇIRAKLIK	}	YÖNETİLENLER
➤ KALFALIK		
➤ USTALIK	}	YÖNETİCİLER
➤ YİĞİTBAŞILIK		
➤ KETHÜDALIK		
➤ AHİ BABALIK		

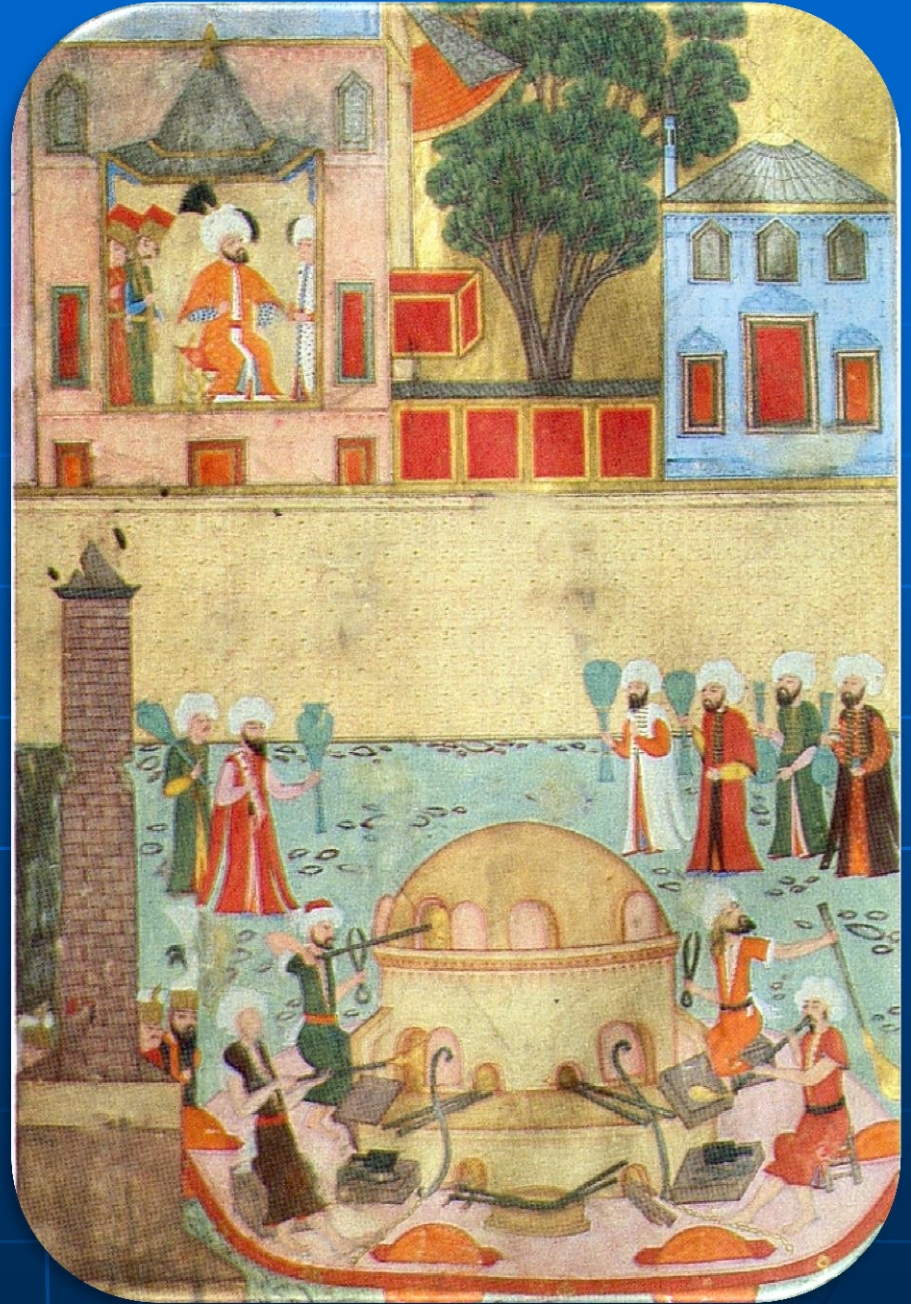
- **OSMANLI DÖNEMİ CAMCILIĞI İLE İLGİLİ ELDE BULUNAN BELGELER ARASINDA, 1550-1557 YILLARI ARASINDA YAPILMIŞ OLAN SÜLEYMANİYE CAMİ VE İMARETİNİN MUHASEBE DEFTERLERİ İLE, İNŞAATA İLİŞKİN EMİR VE FERMANLAR ÖZELLİKLE DİKKAT ÇEKİCİDİR.**
- BU BELGELERDEN, O GÜNLERİN CAM USTALARININ İSİMLERİ, CAMİDE ÇALIŞTIKLARI BÖLÜMLER, GÜNLÜK ÜCRETLERİ GİBİ ÇOK İLGİ ÇEKİCİ AYRINTILAR İZLENEBİLMEKTEDİR.
- AMA BÜTÜN BU AYRINTILI BELGELERE KARŞILIK, **CAMCILARIN. CAM ÜRETİMİ VE BİÇİMLENDİRMELERİNE İLŞKİN HİÇBİR BELGEYLE KARŞILAŞILMAMAKTADIR.**

- BU CAMCILAR ARASINDA MÜSLÜMAN VE HRİSTİYAN USTALARIN ORANI İLE İLGİLİ OLARAK YAPILAN SAPTAMALARDAN, CAMCI, NAKKAŞ GİBİ KESİMLERDE MÜSLÜMAN ÇOĞUNLUĞUNUN % 90' I GEÇTİĞİ GÖRÜLMEKTEDİR.
- BU BÜYÜK YAPIDA ÇALIŞAN USTALARIN DİN VE MEMLEKETLERİNE GÖRE DAĞILIMI İSE CAMCILAR İÇİN ŞÖYLEDİR:

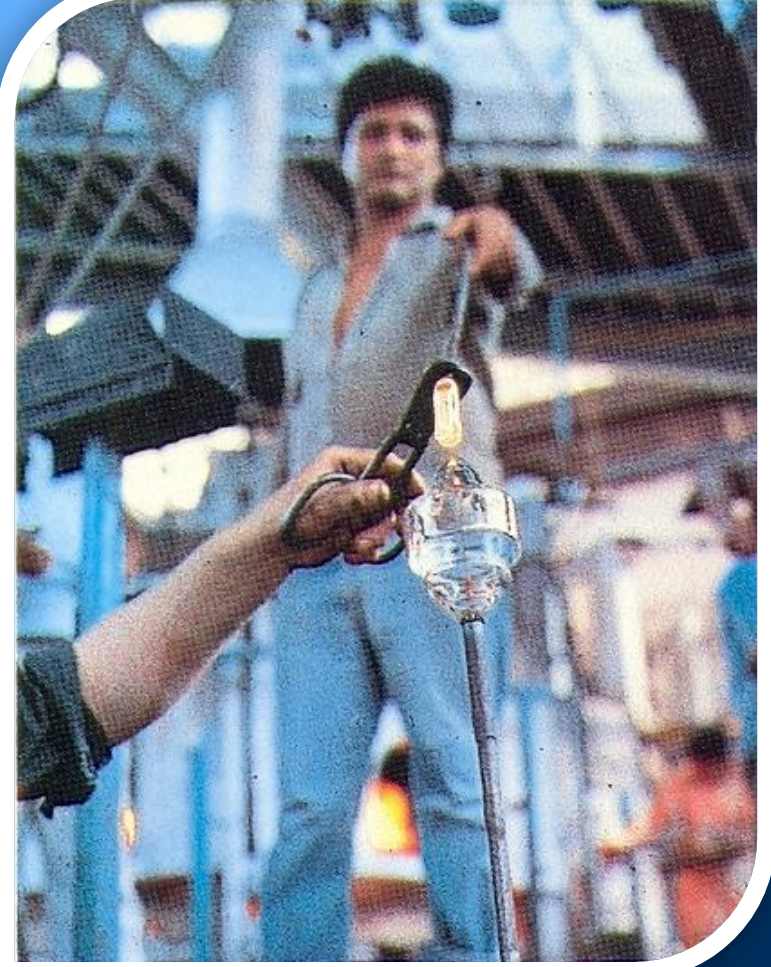
MESLEK GRUBU	DİNLERE GÖRE DAĞILIM				TOPLAM
	MÜSL.	%	HIR.	%	
CAMCI	15	93,7	1	6,3	16
TOPLAM	1713	49	1810	51	3523

- GELENEKSEL TÜRK CAMCILIĞI EN YAYGIN BAŞARIYA 17. VE 18. YÜZYILLARDA ULAŞMIŞTIR.
- ANCAK BU KADAR GELİŞMİŞ ENDÜSTRİDEN ELİMİZE ÇOK AZ BELGE ULAŞABİLMİŞTİR.
- BU CAMCILIK MERKEZİNİN, İSTANBUL' DA EĞRİKAPI İLE TEKFUR SARAYI ARASINDA BULUNDUĞUNU BİLİYORUZ.
- AYNI ZAMANDA, II. MURAT ZAMANINDA HAZIRLANMIŞ SURNAME' NİN İÇİNDE ÇOK İLGİ ÇEKİCİ VE ÖNEMLİ BİR MİNYATÜR YER ALIR.
- BU MİNYATÜRDE, CAMCI ESNAFININ GEÇİT TÖRENİ İZLENMEKTEDİR. BİR ARABA ÜZERİNE KURULMUŞ TAŞ OCAĞININ ÇEVRESİNDE YER ALAN CAM USTALARI ÜRETİM YAPMAKTADIR.

- **BÖYLE BİR ÖNEMLİ TÖREN İÇİN BİLE OLSA, İÇİNDE CAM ERİTİLEN BİR GEZİCİ CAM OCAĞININ HAZIRLANMASI ÇOK BÜYÜK GÜÇLÜKLERLE DOLUDUR. ÜSTELİK, GEREK ARABANIN KURULUŞU, GEREKSE BOYUTLAR VE KULLANILAN TEKNİK, GERÇEK BİR ATÖLYE KADAR DOĞRUDUR.**
- **ÖNEMLİ BİR GÖSTERİ İÇİN HAZIRLANMIŞ OLAN BU GEZİCİ ATÖLYEDE KULLANILAN FIRININ YAPISI ÜZERİNDE KISA BİR İNCELEME YAPILIRSA, GÜNÜMÜZDE KULLANILAN ARAÇ VE GERECE ÇOK YAKIN OLDUĞU GÖRÜLÜR.**

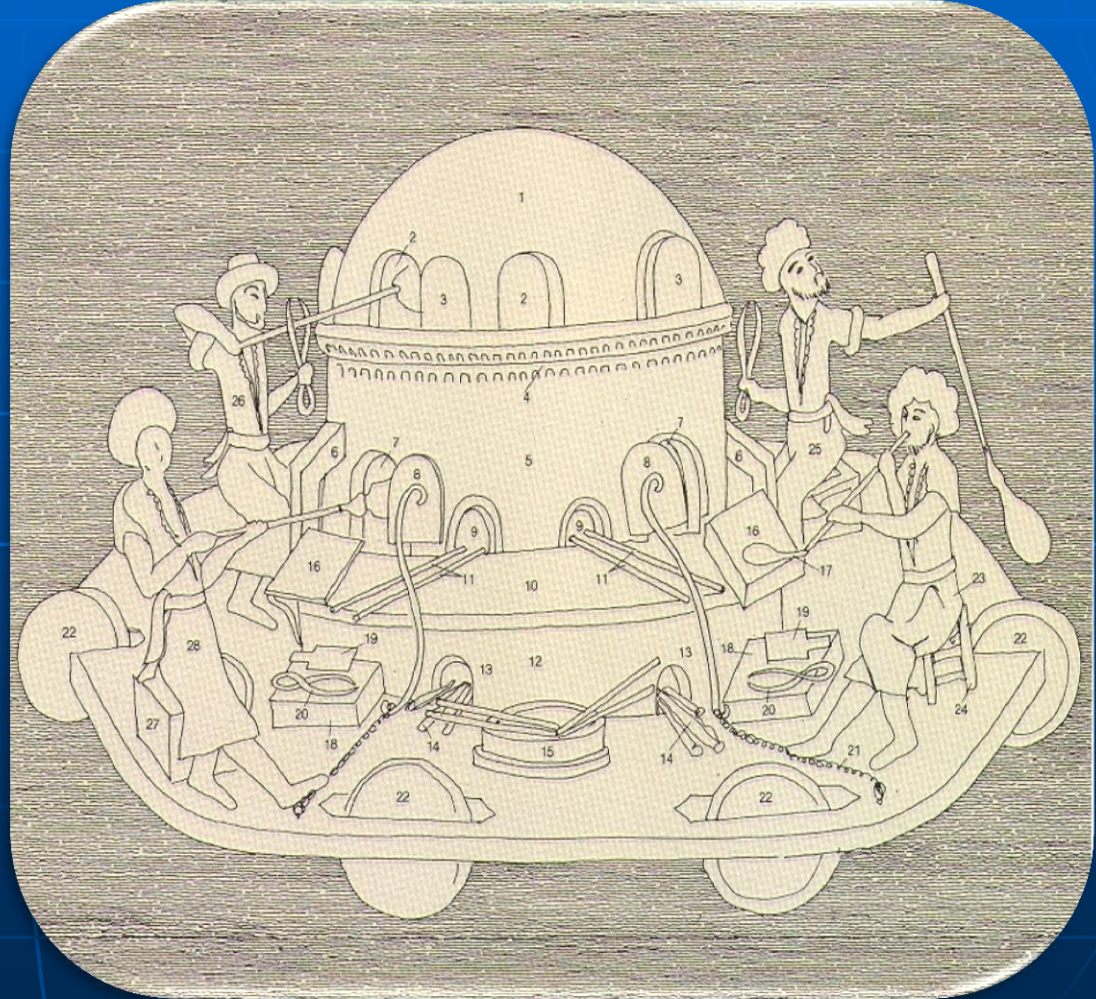

- **BİÇİMLENDİRME YAPAN USTA VE YARDIMCILARININ DURUMU GÜNÜMÜZDE DE UYGULANAN BİR DÜZEN İÇİNDEDİR.**

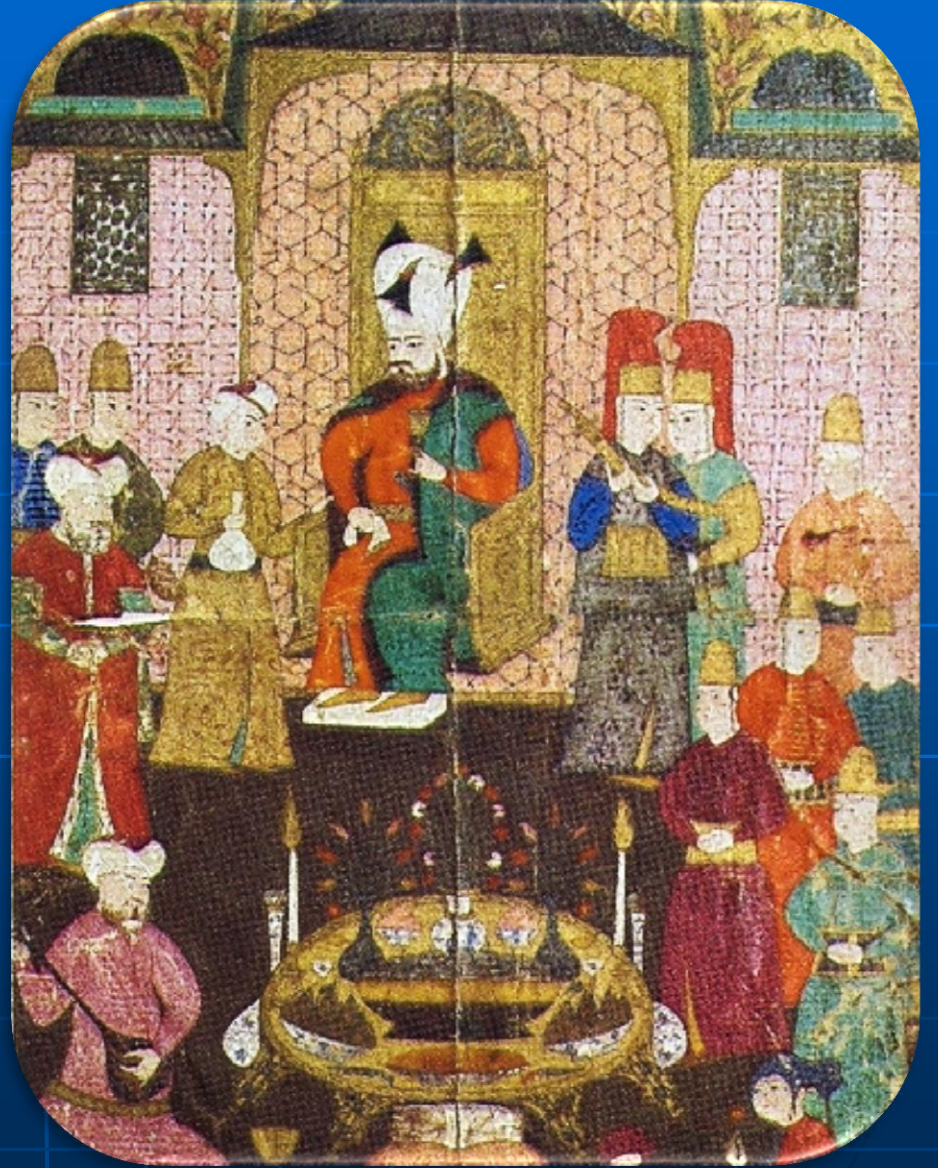

1. FIRIN KEMERİ
2. KIZARTMA VE TAVLAMA AĞZI
3. FIRIN KAPAĞI
4. FIRIN KUŞAĞI
5. FIRIN VE ÇALIŞMA HAVUZU YAN DUVARI
6. FIRIN DESTEĞİ
7. FIRIN AĞZI
8. FIRIN AĞZI KAPAĞI
9. TAKIM ISITMA AĞZI
- 10.ÇALIŞMA TEZGAHI
- 11.ÜFLEME BORULARI
- 12.OCAK
- 13.OCAK AĞZI
- 14.YAKIT OLARAK KULLANILAN ÇIRALI ODUN
- 15.ÜFLEME BORUSUNUN UCUNDAKİ CAMI KIRIP TEMİZLEME KAZANI
- 16.SICAK CAMI YOĞURMA LEVHASI
- 17.ÜFLEYEREK BİÇİMLENDİRMEİN İLK AŞAMASI, KÜÇÜK BALON
- 18.TAKIM LEVHASI
- 19.TAHTA KÜREK
- 20.BİÇİMLENDİRME VE DESTEK MAŞASI
- 21.FIRIN KAPAĞINI AÇMA ZİNCİRİ
- 22.CAM ATELYESİNİ TAŞIYAN TEKERLEKLER
- 23.CAM BİÇİMİ HAZIRLAYICI
- 24.TABURE
- 25.KALFA
- 26.KIZARTMACI
- 27.USTA KOLTUĞU
- 28.CAM USTASI

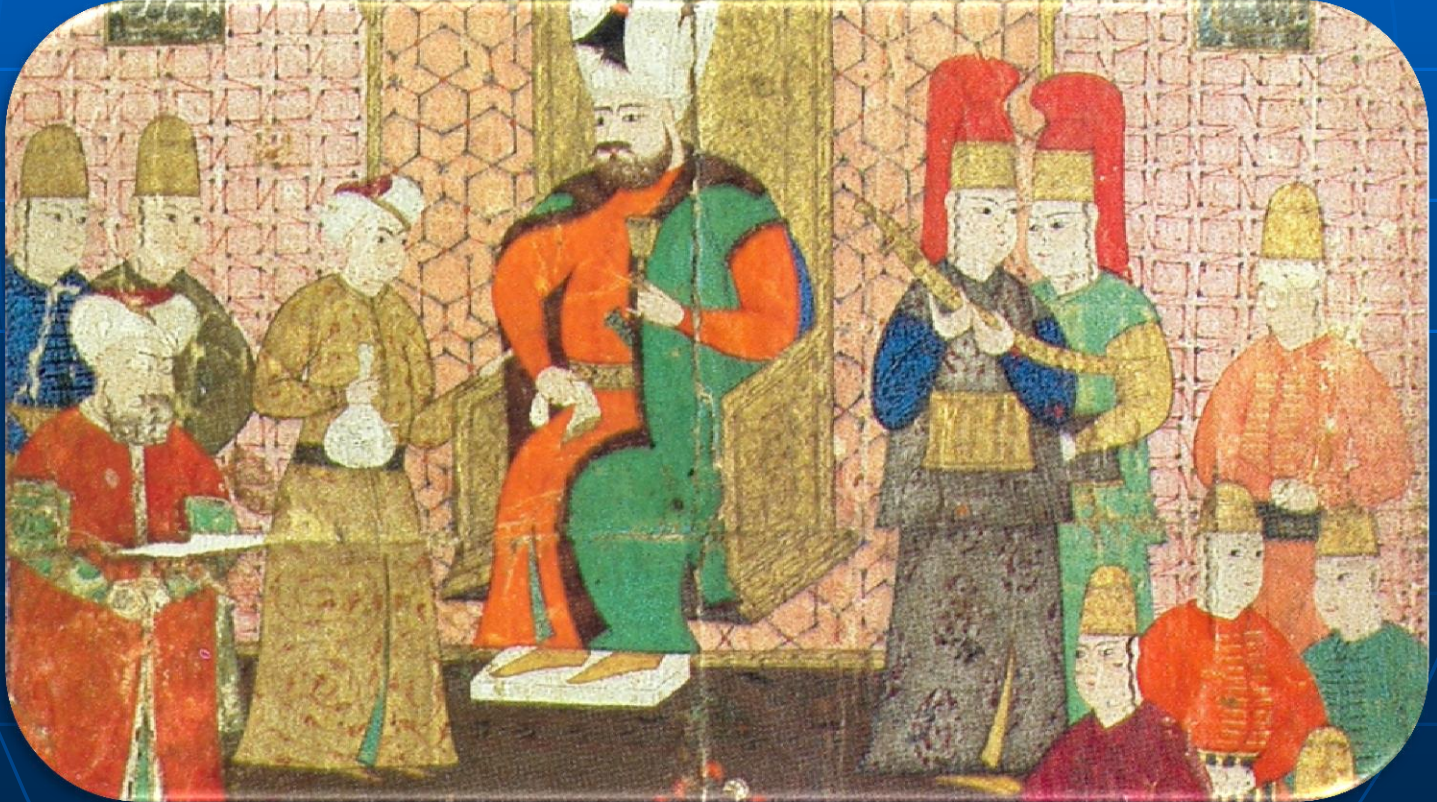
BU CAM ATELYESİ İÇİNDEKİ ARAÇ, GEREÇ VE CAMCILAR

- **BİR BAŞKA MİNYATÜRDE İSE SULTAN' IN MASASI ÜZERİNDE ÇEŞİTLİ CAM ÜRÜNLERİ GÖRÜLMEKTEDİR.**
- **SULTAN ELİNDE BİR KADEH TUTMAKTADIR. ÇEVREDE GÖRÜLEN CAMLAR O DÖNEMLERİN TİPİK ÖZELLİKLERİNİ TAŞIMAKTADIR.**
- **AMA ÖNEMLİ OLAN, BÖYLE BİR MİNYATÜRDE CAMIN ELE ALINIŞINA DA BAKILARAK, CAMIN SARAY VE ÇEVRESİ İÇİN ÖNEMLİ BİR YERİ OLDUĞUNU GÖSTERMESİDİR.**
- **III. MUSTAFA DÖNEMİNDE, (1750-1789) TEKFUR SARAYI DOLAYLARINDA YAYGINLAŞMIŞ BİR ŞİŞE VE CAMCILIK MERKEZİ VARDIR.**
- **HAMMADDE VE YARDIMCI MALZEMENİN NEREDEN SAĞLANDIĞI AYRINTILI OLARAK BİLİNİYOR.**
- **ANCAK, BAKIRKÖY' DE, BARUTHANE YAKINLARINDA PARLATMA TEZGAHLARININ, GÜHERÇİLE (potasyum nitrat) ENDÜSTRİSİNİN VE CAM YAN SANAYİNİN BULUNDUĞU DA BİLİNİYOR.**

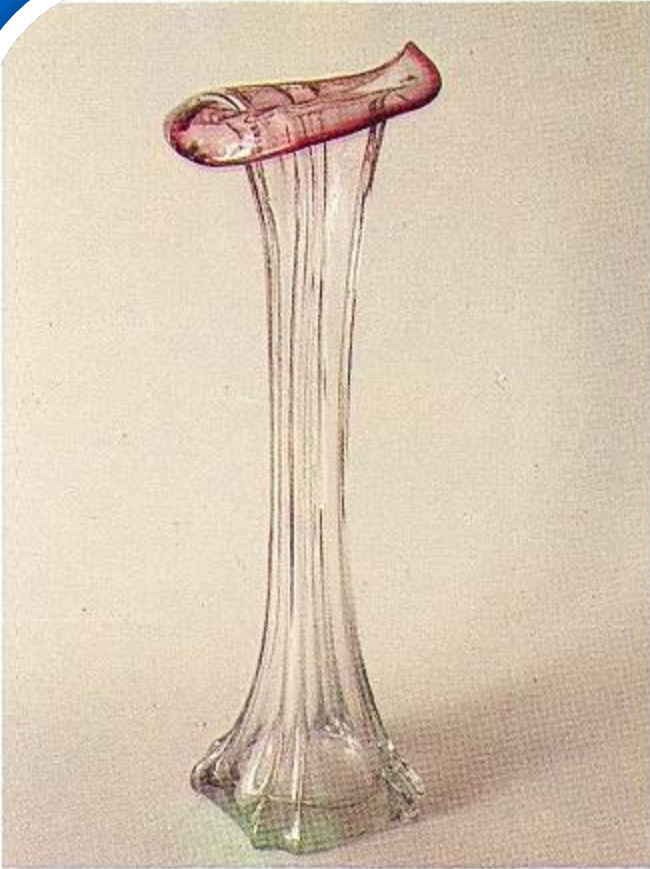

- **BÜTÜN BU CAM MERKEZLERİ PADİŞAHA AİTTİ.**
- **CAMCILARA KİRA KARŞILIĞI VERİLMEKTEYDİ.**
- **AYRICA, CAMCILARA «GEDİK» YOLUYLA AYRILMIŞ OLAN BU ATÖLYELERDEN BAŞKA BİR YERDE CAM ÜRETİMİNE İZİN VERİLMEZDİ.**
- **BU DÖNEMDE CAMCILIKTA KULLANILAN KUMUN NERDEN GELDİĞİ KESİN OLARAK BİLİNMEMEKLE BİRLİKTE, YEDİKULE CİVARINDAKİ KUMBOĞAZI' NDAN SAĞLANDIĞI SÖYLENMEKTEDİR.**

- **CAMCILIKLA UĞRAŞANLARIN, ŞİŞE, AYNA VE SIRÇA KOLLARINDA KENDİ ÖRGÜTLERİ VARDI.**
- **BU ÖRGÜTLERİ YÖNETEN VE DÜZENLEMİYİ SAĞLAYAN KAHYALAR, O DÖNEMİN MEDRESE DIŞINDA ÖZEL EĞİTİM YAPAN, SANATÇI, MEMUR YETİŞTİRME KURUMU OLAN**
- **«ENDERUN-I HÜMAYIN» CA SEÇİLMEKTEYDİ.**
- **BU ÖRNEK BİLE GELENEKSEL CAMCILIĞIN, SARAY TARAFINDAN DESTEKLENDİĞİ VE DENETLENDİĞİNİ GÖSTERİR.**
- **BU KAHYALARIN AYLIKLARI, DEVLET TARAFINDAN ÜÇER AYLIK OLARAK ÖDENİRDİ.**
- **CAM ÜRETİCİLERİNİN İŞLETMELERDEKİ SORUMLULARI İSE «YİĞİTBAŞI» LARDI.**
- **O DÖNEMİN CAMCILIĞININ NASIL BİR DÜZEN İÇİNDE BULUNDUĞUNU KESİN BELGELERLE İNCELEYEMİYORUZ.**
- **AM BU KONUDA SÖYLENENLERE GÖRE, O GÜNÜN YAKITI OLAN ODUNU, HÜKÜMET SAĞLAMİŞTIR.**
- **KALİTE KONUSUNDA DÜZENLEMELER YAPILMIŞTIR. BUNLARA UYmayan CAMLAR KIRILMIŞ VE YAPIMCILARI CEZALANDIRILMIŞTIR.**
- **GÖRÜLDÜĞÜ GİBİ, OSMANLI DÖNEMİNDE CAMCILIK MERKEZİ GENELLİKLE İSTANBUL VE ÇEVRESİNDEDİR.**
- **ÇEŞİTLİ BELGELERDEN EDİNİLEN BİLGİYE GÖRE, EĞRİKAPI-EYÜP-BALAT-AYVANSARAY-BAKIRKÖY-BEYKOZ-PAŞABAĞÇE-ÇUBUKLU-İNCİRKÖYÜ BÖLGELERİNDE DEĞİŞİK ÖZELLİKTE VE BOYUTTA CAM ÜRETİMİ YAPILMIŞTIR.**
- **OSMANLI DEVLETİNDE BU GİBİ CAM MERKEZLERİNİN VARLIĞI YANINDA, ÖZELLİKLE VENEDİK' TEN DE CAM GETİRTİLMİŞTİR.**
- **13. YÜZYIL BAŞLARINDA ÖNEMLİ BİR CAMCILIK MERKEZİ DURUMUNDA BULUNAN VENEDİK, HER ÜLKENİN KENDİ İSTEDİĞİ CAMLARI DA ÜRETMEKTEDİR.**
- **O DÖNEMLERDE VENEDİK' TE BİR TÜRK TİCARETHANESİ BULUNMAKTADIR.**
- **BU YOLLA VENEDİK' TEN TÜRK BEĞENİSİNE UYGUN CAMLARIN GELMESİ, 1716 YILINDA SULTAN' IN BİR KARARI İLE DURDURULMUŞTUR.**
- **1700 YILLARINDAN İTİBAREN DİĞER BİR CAM MERKEZİ «BOHEMYA» DAN CAM GELMEKTEYDİ.**
- **SULTAN I. MAHMUT DÖNEMİNDE FRANSA' DAN CAM USTALARI GETİRDİLDİ.**
- **SULTAN II. SELİM DÖNEMİNDE MEHMET DEDE İSİMLİ BİR MEVLEVİNİN CAMCILIK ÖĞRENMEK İÇİN İTALYA' YA GÖNDERİLDİĞİ VE DÖNÜŞÜNDE BEYKOZ' DA CAMCILIK YAPTIĞI BİLİNİR.**
- **BU MEVLEVİ USTASININ KURDUĞU SÖYLENEN BU TESİSTE ÖZELLİKLE «ÇEŞM-İ BÜLBÜL» DE ÇOK BAŞARILI ÖRNEKLER ELDE EDİLMİŞTİR.**

- CUMHURİYET' LE BİRLİKTE TÜRK CAMCILIĞI YENİ BİR DÜZENE GİRMİŞTİR.
- BU DÖNEMDEKİ ÜNLÜ CAM USTALARI ARASINDA (**Baba**) **YUSUF GÖRMÜŞ**, ÖZELLİKLE SERBEST BİÇİMLENDİRME AÇISINDAN ÖNEMLİDİR.
- YUKARIDAKİ CAM VAZO, 1931 YILLARINDA VARNA' DAKİ EVİNİN ALT KATINDAKİ CAM ATELYESİNDE YAPILMIŞTIR.
- ÖZELLİKLE AĞIZ KESİMİNDEKİ USTALIK ÖNEM TAŞIMAKTADIR.

CAM, TÜRK DİLİ VE EDEBİYATINDA, UZUN SÜRELER BOYUNCA ÇOK ZENGİN BİR YARATICILIKLA İŞLENMİŞ VE MALZEMENİN SAYDAMLIĞINDAN VE YANSITICILIĞINDAN GELEN OLAĞANÜSTÜ ÖZELLİKLERİYLE GÜNLÜK YAŞAMDA BAŞKA BİR BOYUTA YÜKSELMİŞTİR.

1. **CAM-I ATEŞ-FAM** : **ATEŞ RENKLİ KADEH**
2. **CAM-I AYŞ** : **HAYAT KADEHİ, RENK VE SAFA KADEHİ**
3. **CAM-I CEM** : **DOĞU MİTOLOJİSİNDE, ŞARABIN BULUCUSU SAYILAN CEM' İN SİHİRLİ KADEHİ; ŞARAP**
4. **CAM-I CİHAN-NÜMA**: **CİHANI GÖSTEREN, İÇİNDE DÜNYAYI SEYRETTİREN KADEH**
5. **CAM-I FENA** : **(Fanilik Kadehi) ÖLÜM**
6. **CAM-I GEVHERİ** : **1) BİLLUR KADEHİ, 2) SEVGİLİNİN DUDAĞI**
7. **CAM-I GÜL FAM** : **(gül rengi kadeh) KIRMIZI ŞARAP**
8. **CAM-I LEB** : **(Dudak Kadehi) KIRMIZI ŞARAPLA DOLU BİR KADEHE BENZEYEN DUDAK.**
9. **CAM-I MEMLÜ** : **DOLU KADEH**
10. **CAM-I MERG** : **ÖLÜM KADEHİ**
11. **CAM-I MİNARENG**: **AÇIK MAVİ RENK KADEH**
12. **CAM-I SEHER** : **GÜNEŞ**
13. **CAM-I SİM** : **SEVGİLİMİN ÇENESİ**
14. **CAM-I ŞEHİRİYAR** : **BÜYÜK KADEH**
15. **CAM-I TEHİ** : **BOŞ KADEH**
16. **CAM-I ZERRİN** : **1) (Altın Kadeh) BEYAZ ŞARAP 2) HORASAN' DA BİR KASABA 3) KENDİLERİNİ CEMŞİT SÜLALESİNDEN SAYAN SEMT VE KİŞMİR HAKİMLERİNDEN BİR KISMININ LAKABI. 4) TAS, TANRI AŞIĞININ YÜREĞİ.**

- **GELENEKSEL TÜRK CAM SANATI ÖRNEKLERİ DENİNCE İLK AKLA GELENLER GÜNLÜK CAM EŞYALAR, BARDAKLAR-SÜRAHİLER-TABAKLAR-ÇİÇEKLİKLER-YAĞ KANDİLLERİ-YAĞ LAMBALARI-ÇEŞİTLİ KOKU VE PARFÜM ŞİŞELERİ VE KAPLARIDIR.**
- **HERKES TARAFINDAN KOLAYCA ELDE EDİLEBİLECEK ÖRNEKLER DEĞİLDİRLER.**
- **1726 YILINDA SULTAN 3. AHMET'İN ÇOCUKLARININ SÜNNET DÜĞÜNÜNDE GÖRÜLEN İLGİNÇ GÖSTERİLERİ VARDIR.**
- **ÇEŞİTLİ AKROBATLAR (ŞİŞEBAZ) CAMLARLA GÖSTERİLER YAPMAKTADIR.**
- **BU GÖSTERİ, DEĞERLİ VE KIRILABİLEN BİR MALZEMEYLE YAPILDIĞI İÇİN BÜSBÜTÜN ÖNEM KAZANMIŞTIR.**
- **AYRICA GEÇMİŞTE YAYGIN KULLANIMI OLAN NARGİLENİN CAMCILIK YÖNÜNDEN ÇEKİCİ BİR YANI VARDIR.**

GELENEKSEL TÜRÖK CAMCILIĐINI SİMGELEYEN ÖRNEKLER

- ANADOLU' NUN OLUŞTURDUĞU UYGARLIĞA BAKTIĞIMIZ ZAMAN, CAMIN ÜRETİLMESİNDE BELİRLİ BİR İLKEYE GİDİLDİĞİ AÇIK OLARAK GÖRÜLMEKTEDİR.
- CAMIN SAYDAMLAŞTIRILMASI YERİNE TAM TERSİ OLARAK HAREKET EDİLMİŞTİR.
- NEREDEYSE CAMDAN UZAKLAŞIP SERAMİK, PORSELEN GÖRÜNTÜSÜNE YAKLAŞAN ÜRÜNLER VERİLDİĞİ KOLAYCA GÖRÜLEBİLİR.
- BU, HER CAM MERKEZİNDE DENENMİŞ BİR YOLDUR.
- AMA GENEL HEDEF VE BAŞARI SAYDAMLIĞIN ELDE EDİLMESİDİR.
- TÜRK CAMCILIĞINDA, DEĞİŞİK BİR YOL İZLENİLMİŞ, CAMIN ELDEN GELDİĞİNCE ZENGİNLEŞTİRİLMESİ, RENKLENDİRİLMESİ VE SÜSLERLE YÜKLENMESİ OLAYIYLA KARŞILAŞIRIZ.

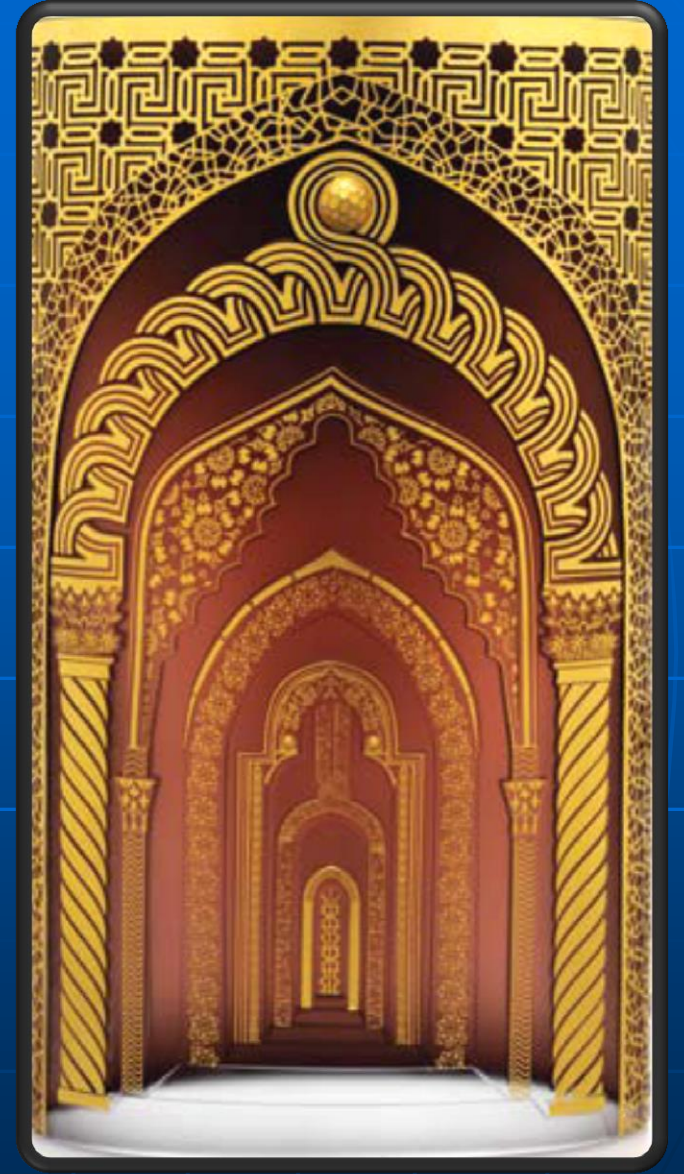

El imalatı amber renkli camdan, altın yıldız dekorlu kase.

El imalatı amber ve mavi renkli camdan dekorlu mumluk.

- **GELENEKSEL TÜRK CAMCILIĞINA BAKTIĞIMIZDA, ÇEŞM-İ BÜLBÜLLERDE GÖSTERDİĞİ OLAĞANÜSTÜ CAM ÜRETME YÖNTEMİ DIŞINDA, BÜYÜK ÖLÇÜDE, CAMCILIK TEKNİĞİNDEN ÇOK SÜSLEMECİLİK İÇİN DAHA UYGUN BİÇİMLERİN ÜRETİLDİĞİ GÖRÜLÜR.**
- BUNDA, ÖZELLİKLE GEÇMİŞ YILLARIN ÇOK BAŞARILI FORMLARININ, SERAMİK MİRASININ ETKİLİ OLDUĞU GÖRÜLEBİLİR.
- BUNA, ANADOLU UYGARLIĞININ , RENKLİ, IŞIKLI, PARLAK VE SOYUT DÜNYA GÖRÜŞÜNÜN, SEMBOLİK BİR ÇEVRE KURMAYA YÖNELME ANLAYIŞININ SONUCU OLARAK BAKABİLİRİZ.
- BUNA BAĞLI OLARAK DA, DÜZ VE YALIN BİÇİMLERİN KULLANIMI ANLAMININ ÇOK YAYGIN OLMADIĞINI GÖZLEMLEYEBİLİRİZ.
- GÜNLÜK KULLANIM İÇİN HAZIRLANAN CAM TABAKLAR BİLE, BİZE GÖSTERİYOR Kİ, BUNLAR KULLANIM AMACINDAN ÇOK, ETKİ VE SİMGE ORTAMI OLARAK ÜRETİLMİŞLERDİR.

El imalatı karamel renkli camdan altın yıldız dekorlu vazo.

GÜNLÜK CAM GELENEKLER-İNANÇLAR

HİÇ KUŞKUSUZ, CAM MALZEMENİN, GELENEKSEL TÜRK SANAT ÜRÜNLERİNİN TAŞIDIĞI SİMGESEL İÇERİKTEN YOKSUN OLMASI DÜŞÜNÜLEMEZ.

- **KUŞ** ÇOK İŞLENMİŞ BİR KONUDUR. BUNA EN GÜZEL ÖRNEK, **GÜVERCİN BİÇİMİNDE ŞİŞELERDİR.**
- BAĞIMSIZLIK-DOKUNULMAMIŞLIK-KUTSALLIK-İYİLİK GİBİ PEK ÇOK ÖZELLİK, KUŞ BİÇİMİNDE SİMGELEŞTİRİLMİŞTİR.
- BU KUŞ BİÇİMLİ ŞİŞELERİN BÖYLE SİMGESEL ANLAMLARLA YÜKLÜ OLMASI DA ÇOK DOĞALDIR.

BÖYLE BİR FORM NİÇİN CAMDAN YAPILMIŞTIR?

- ÜSTELİK BU KUŞ ŞİŞELERİN CAMCILIK YÖNTEMİ YÖNÜNDEN İNANILMAYACAK KADAR KARMAŞIK OLDUĞU VE ANCAK ÇOK DENEYİMLİ USTALAR TARAFINDAN YAPILABİLDİĞİNİ DÜŞÜNÜRSEK, BÖYLE BİR BİÇİMİN NİÇİN, BAŞKA DAHA KOLAY ÜRETİLEN MALZEME YERİNE CAMDAN YAPILDIĞININ UYGUN BİR NEDENİ OLMASI GEREKİR.
- BUGÜN, HERTÜRLÜ OLANAĞI BULUNAN, GELİŞMİŞ BİR CAM USTASI İÇİN BİLE BU GÜVERCİNİ, O GÜZELLİKTE YAPABİLMEK BÜYÜK USTALIK İSTER.
- BİR KOLONYA ŞİŞESİ İÇİN BU KADAR ZOR BİR İŞÇİLİĞİN KULLANILMASI, ANCAK BUNLARIN ÇOK DEĞERLİ OLARAK KABUL EDİLMİŞ OLMASIYLA AÇIKLANABİLİR.

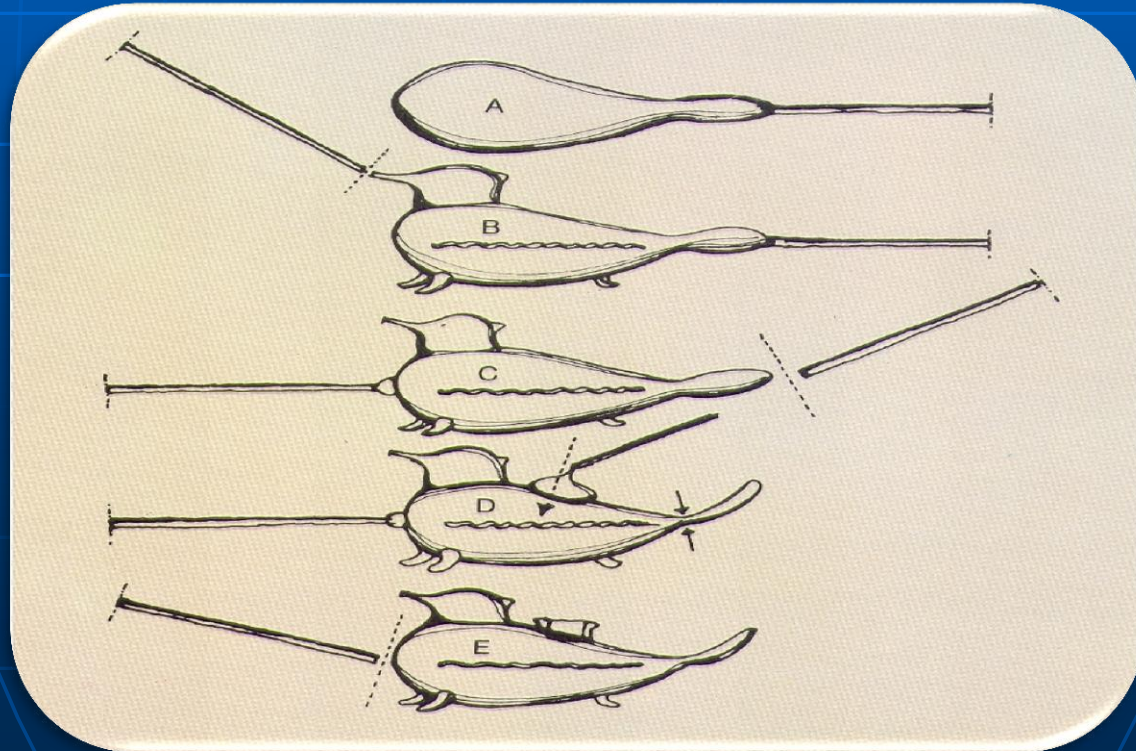

BU GÜVERCİN BİÇİMLİ ŞİŞE YAPIMINDAKİ TEKNİK ZORLUKLARIN ÜZERİNDE DURULMASI GEREKİR.

BURADA ÖNEMLİ OLAN, BİÇİMLENDİRMEİN HİÇBİR AŞAMASINDA KALIP KULLANILMAMASI VE USTALIĞIYLA YAPILMASIDIR.

BU YÜZDEN HER USTANIN YAPTIĞI KUŞUN KENDİNE GÖRE ÖZELLİKLERİ BULUNMAKTADIR.

- A. GÖVDE ÜFLENİP BİÇİMLENDİRİLİR**
- B. BAŞIN YAPILACAĞI NOKTAYA SICAK CAM YERLEŞTİRİLİR, BORUDAN ÜFLENEREK BAŞ ŞİŞİRİLİR, BİÇİM VERİLİR VE İKİ UÇTAN ÇEKİLEREK GAGA YAPILIR. BU ARADA AYAKLAR VE KANATLAR EKLENİR**
- C. KUŞUN GÖĞSÜNDEN ÖZEL BİR SICAK ÇUBUK YAPIŞTIRILIP, KUYRUK ÜFLEME BORUSUNDAN AYRILIR. BU KISIM YENİDEN ISITILIP EZİLEREK KUYRUK OLUŞTURULUR**
- D. ŞİŞENİN AĞZI İÇİN ÜSTTEN DELİK AÇILIR, BURAYA YENİ BİR SICAK CAM KONULUP BİÇİMLENDİRİLEREK AĞIZ YAPILIR**
- E. BİTMİŞ KUŞ, GÖĞSÜNDEKİ TAŞIYICI ÇUBUKTAN KOPARTILIP SOĞUTULUR. GAGA VE GÖĞÜSTEKİ KIRIK YERİ DÜZELTİLİR VE PARLATILIR**

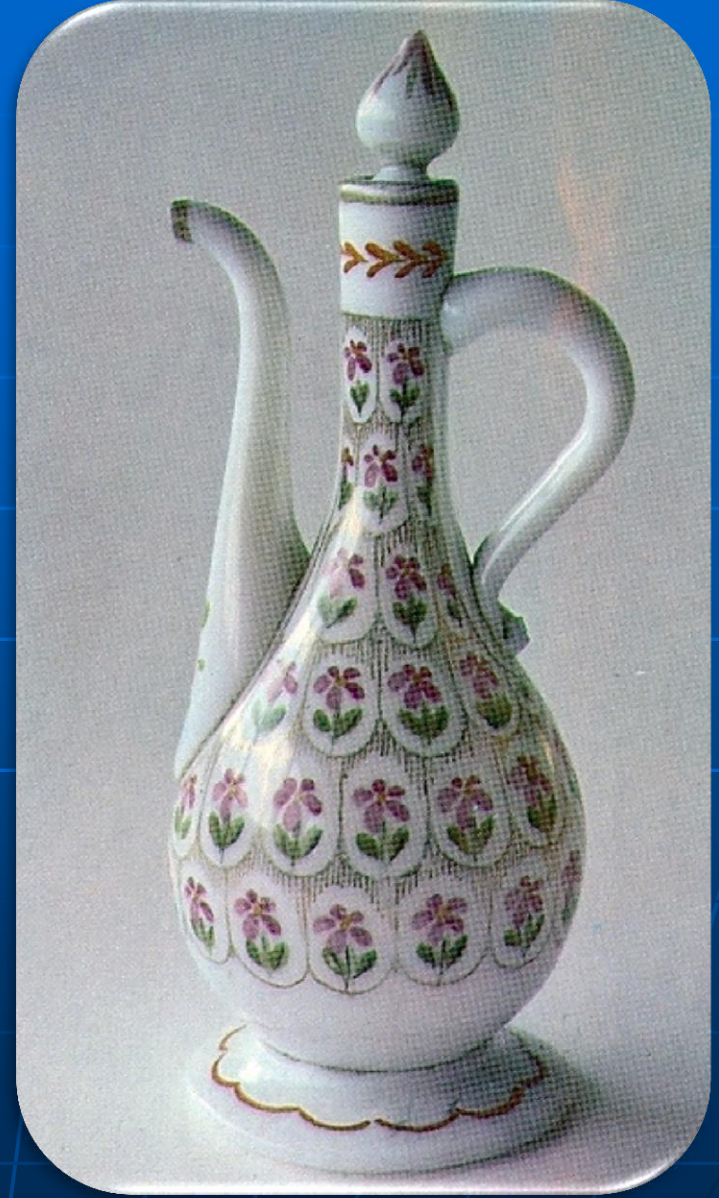

- **BEYKOZ CAMCILIĞINDA** KULLANILAN CAM FORMÜLÜ KESİN OLARAK BİLİNMEMEKLE BERABER, ÖRNEKLERE BAKINCA BU CAMIN DÜŞÜK ISILARDA ÇALIŞILAN VE UZUN SÜRE AKICILIĞINI KORUYAN, YANİ ZOR BİÇİMLERİ ELDE ETMEYE UYGUN BİR KOMPOZİSYON OLMASI GEREKTİĞİ ANLAŞILIR.
- YİNE BURADA DA ÇOK TİPİK ÖRNEK **KUŞ** BİÇİMLİ KOKU VEYA KOLONYA ŞİŞELERİDİR.
- GELENEKSEL BİÇİMİ, RENKLENDİRİLMESİ, DESENLENDİRİLİP SÜSLENMESİ BİR YANA, CAM TARİHİNİN ZOR ÜRETİLEBİLEN VE ÜRETİCİSİNİN KİŞİSEL USTALIĞINI VE İZLERİNİ YANSITAN, ÜRETİCİSİNİN ÜSLUBUNU ORTAYA KOYMASI BAKIMINDAN, HATTA BİR ANLAMDA «**KALİGRAFİK**» ANLATIM DERECESİNDE ÜRETİCİSİNİN İMZASI GİBİ ÖZELLİKLER TAŞIYAN ÜRÜNLERDİR.

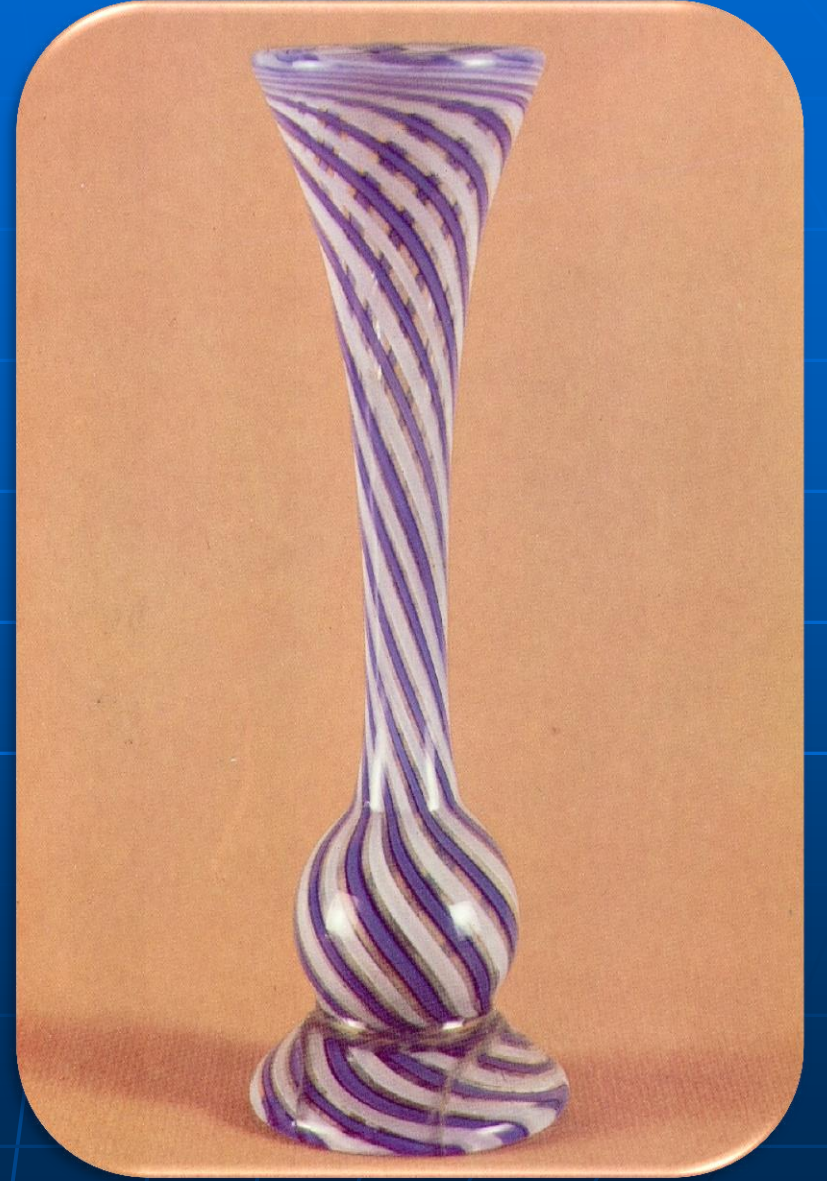

**GÜLSUYU,
SADECE «GÜLÜN SUYU» OLMAKTAN ÇOK,
SİMGESEL ÖZELLİKLER TAŞIDIĞI İÇİN;
GÜLSUYU KAPLARI DA BİRER SİMGE
ÖZELLİĞİ TAŞIMAKTADIR**

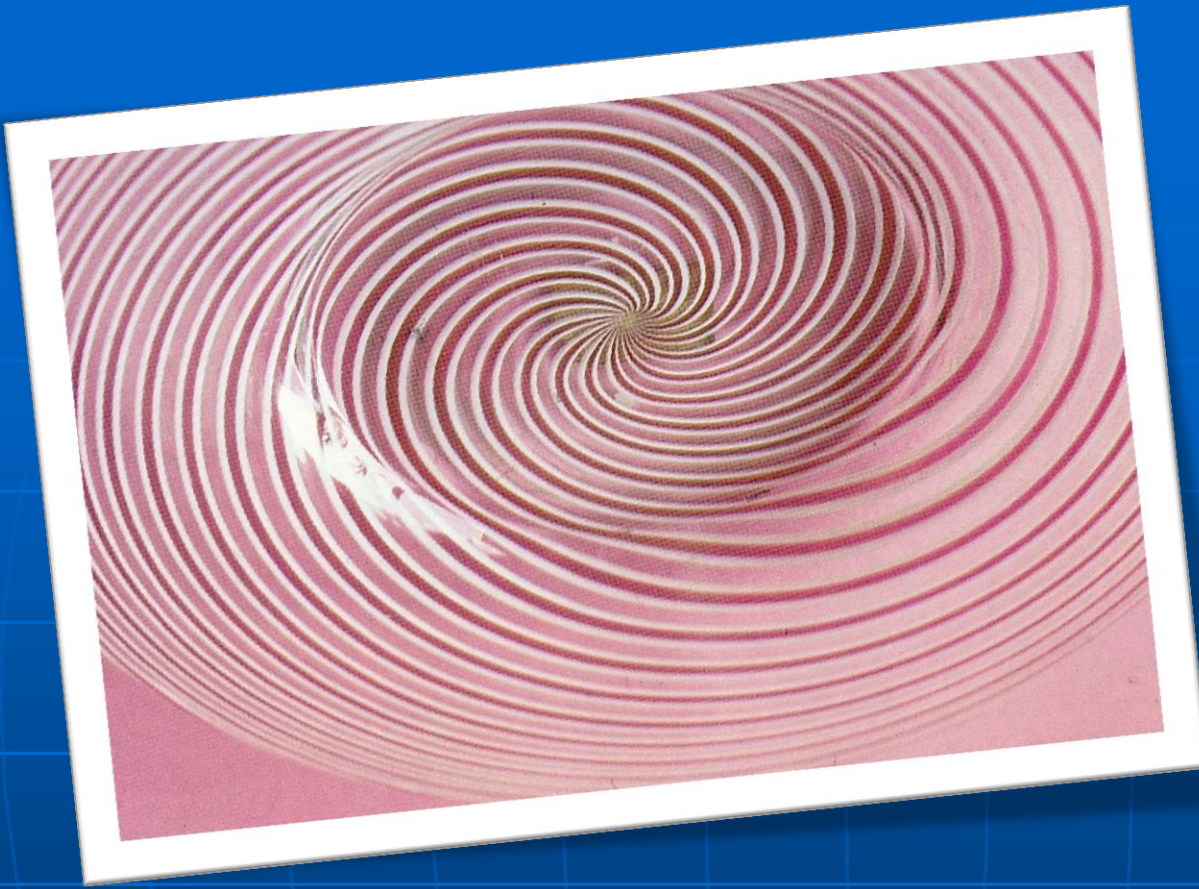
**CAMCILIK TEKNİĞİ BAKIMINDAN,
GÜLSUYU KAPLARI VE BENZERLERİ;
OLAĞANÜSTÜ BİR CAM YÖNTEMİ
GÖSTERİSİ OLMAKTAN ÇOK,
BİR SÜSLEME VE DEKORLAMA
İLE DEĞERLENDİRİLMİŞLERDİR.**

- **LALEDANLAR,**
- **TÜRK CAMCILIĞININ İLGİNÇ ÖRNEKLERİNDİR.**
- **AZ SAYIDA ÇİÇEĞİN KONMASI VE DENGEDE KALMASI İÇİN BU CAMLAR DAİMA BELİRLİ BİR BİÇİMDE YAPILMIŞTIR.**
- **BU YÜZDEN LALEDANLAR, DENGEYE DAYALI VE DEĞİŞMEZ BİR BİÇİM ALMIŞLARDIR.**
- **AYRICA BÖYLE BİR BİÇİM, CAMCILIK TEKNİĞİ AÇISINDAN KOLAY ÜRETİLEBİLİR.**

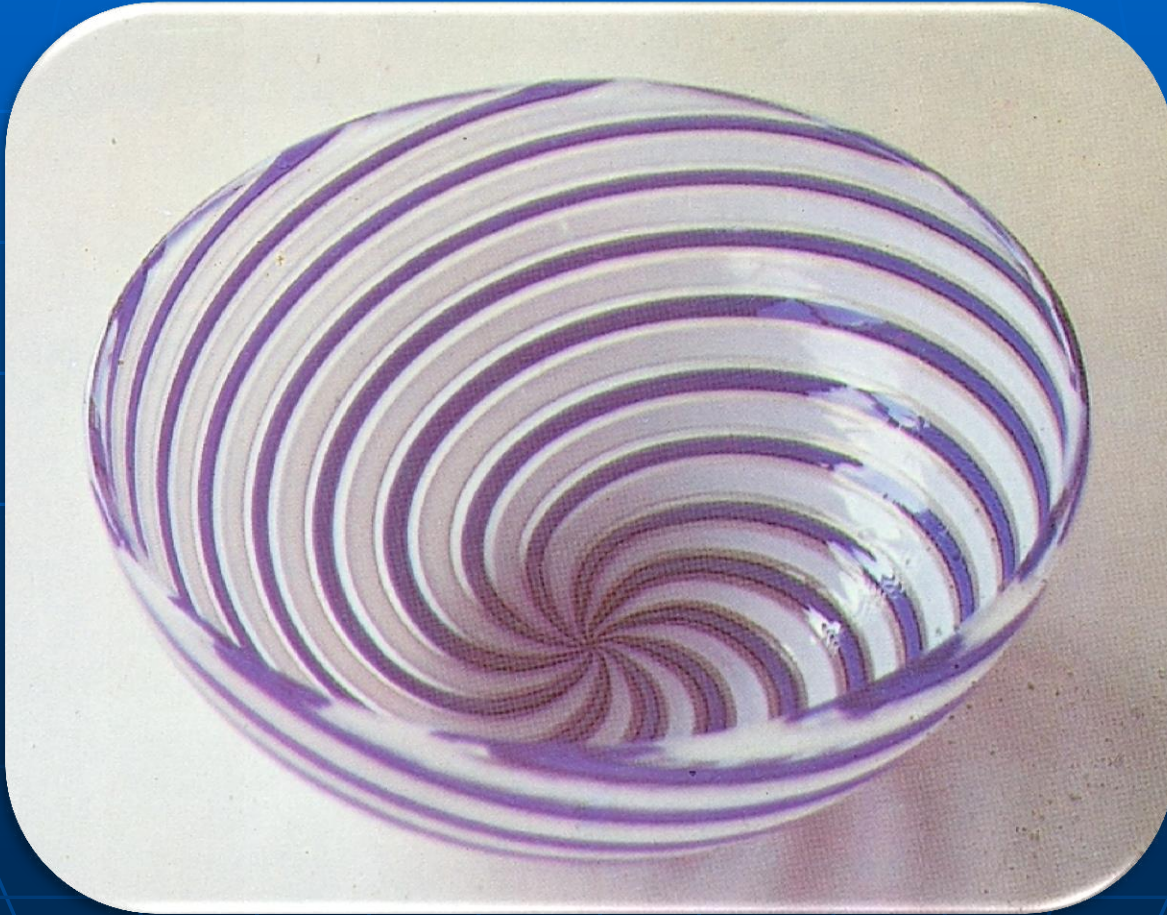
ÇEŞM-İ BÜLBÜL;

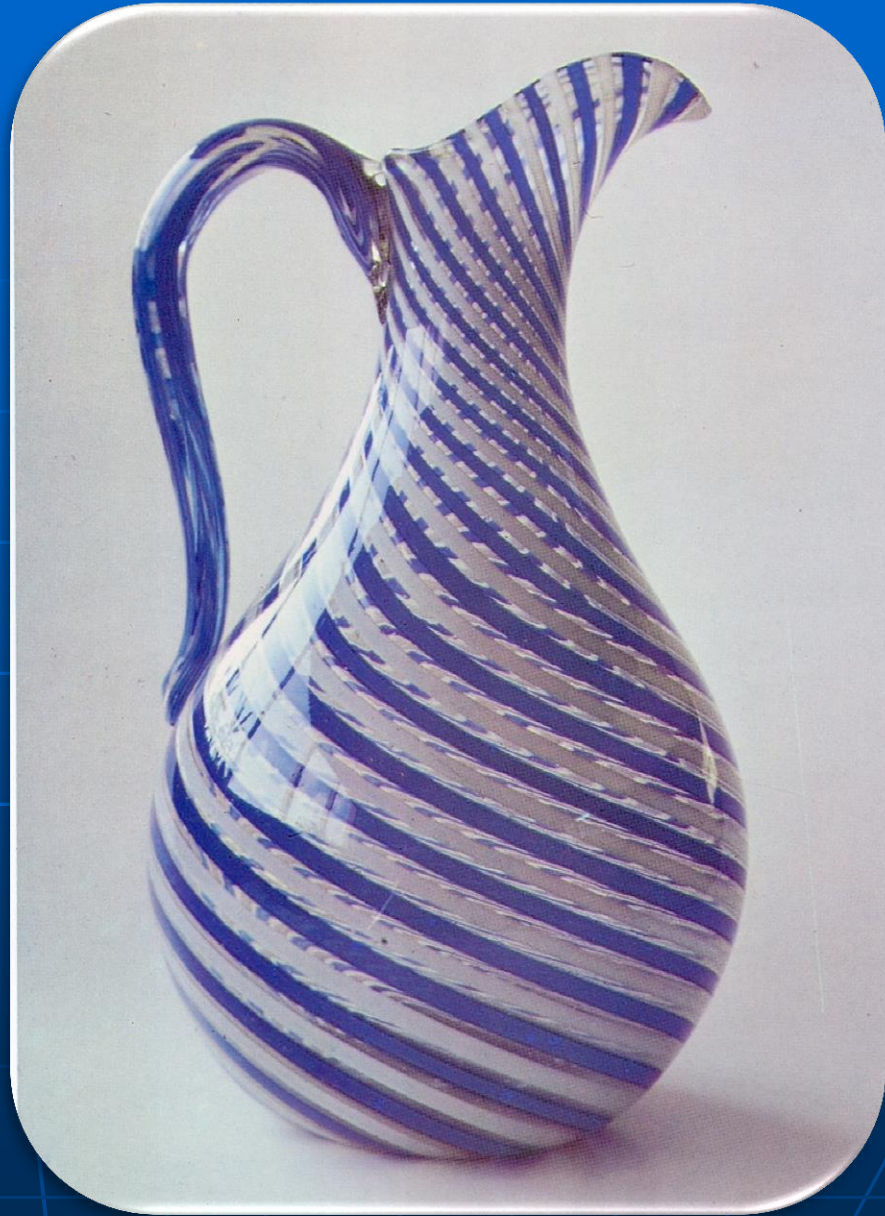
- YAPIM TEKNİĞİ AÇISINDAN ÇOK ÖZEL BİR YERİ VARDIR.
- BU TÜR BİÇİMLERİN KAYNAĞI NERESİ OLURSA OLSUN, **ANADOLU' DA ÜRETİLMİŞ** OLDUĞUNU KESİN LİKLE BİLİYORUZ.
- SAHİP OLDUĞUMUZ CAM KÜLTÜRÜ İÇİNDE, ÇEŞM-İ BÜLBÜL YAPIMINDA GERÇEKTEN BÜYÜK BİR CAMCILIK USTALIĞINA ERİŞİLMİŞ OLDUĞUNU SÖYLEYEBİLİRİZ.

- BUGÜNÜN GELİŞMİŞ TEKNOLOJİSİYLE BİLE, BU KONUDAKİ ÖRNEKLER AŞILABİLMİŞ DEĞİLDİR.
- O GÜNLERİN SINIRLI OLANAKLARIYLA BU USTA İŞİ CAMLARIN NASIL YAPILDIĞI ŞAŞIRTICIDIR.
- ÇEŞM-İ BÜLBÜL, BİR USTALIK GÖSTERGESİDİR.
- **ÇEŞM-İ BÜLBÜL DE ÖNEMLİ OLAN, RENKLİ ÇUBUKLARIN İSTENİLEN DÜZENDE VE EŞİT ARALIKLARLA VE DÜZGÜN BİR DÖNME İÇİNDE YAYILARAK BİÇİMLENMESİDİR.**

- ÇEŞM-İ BÜLBÜL SÖZCÜĞÜ GERÇEKTE BELİRLİ BİR ÜRÜN BİÇİMİNİ ANLATMAZ.
- TAM TERSİNE BİR ÜRETİM TEKNİĞİNİN OLUŞTURDUĞU GENİŞ BİR GRUPTUR.
- FAKAT ÇEŞM-İ BÜLBÜL TEKNİĞİNDE KULLANILAN RENKLİ ÇUBUKLARIN OLUŞTURDUĞU «SARMAL» BİÇİM, ANADOLU' NUN SANAT GELENEĞİ İLE BÜYÜK BİR UYUM İÇİNDEDİR.

- **ÇEŞM-İ BÜLBÜL**
YÖNTEMİNDE, RENKLİ
ÇUBUKLAR HER ZAMAN BİR
«SARMA» BİÇİMİ
OLUŞTURMAZ.
- KİMİ ZAMAN DÜZ OLARAK
DA KULLANILMIŞTIR.
- BU DA GÖSTERİYOR Kİ,
KONTRAST RENKLERİN
OLUŞTURDUĞU **GÜÇLÜ BİR**
ANLATIM, GÜÇLÜ BİR
YARATICILIKLA
KULLANILMIŞTIR.

ÇEŞM-İ BÜLBÜL
TEKNIĞİNDE ÖNEMLİ
OLAN, RENKLİ VE BEYAZ
ÇUBUKLARLA, ORADA
KALAN SAYDAM
KISIMLARIN İSTENİLEN
DÜZENDE, **EŞİT**
ARALIKLARLA VE DÜZGÜN
BİR «**BURKULMA**» İLE
BİÇİMLENDİRİLMESİDİR.

**ZAMAN ZAMAN
ÇEŞM-İ BÜLBÜL YÖNTEMİ,
DİĞER CAM ÜRETİMİ
TEKNİKLERİYLE
BİRLEŞTİRİLEREK DAHA
ZENGİN VE DAHA DEĞİŞİK
YORUMLARA ULAŞMIŞTIR.**

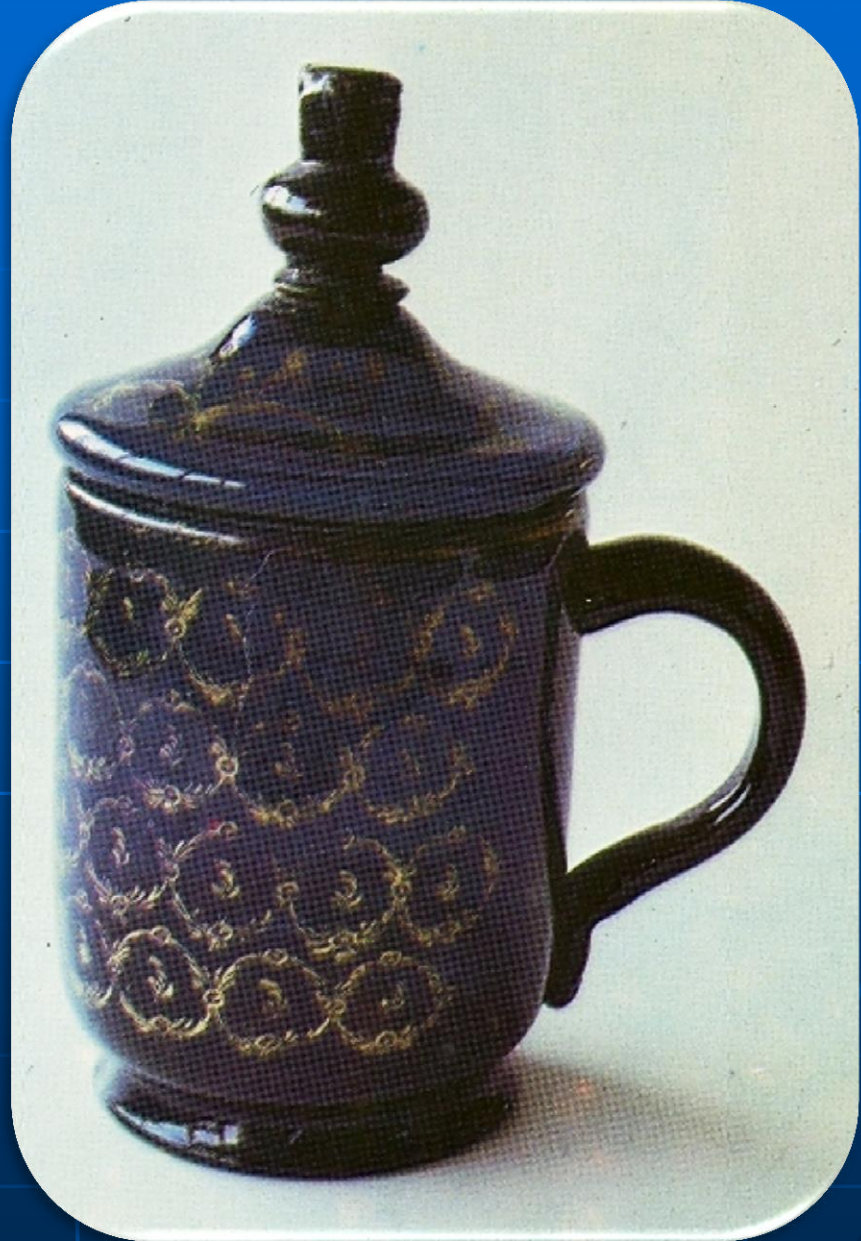
DAHA SERT ARAÇLARLA
AŞINDIRARAK CAM
DEKORLAMANIN ADI «**KESME**» DİR.

BU TEKNİK ÇEŞİTLİ ZORLUKLARLA
DOLUDUR.

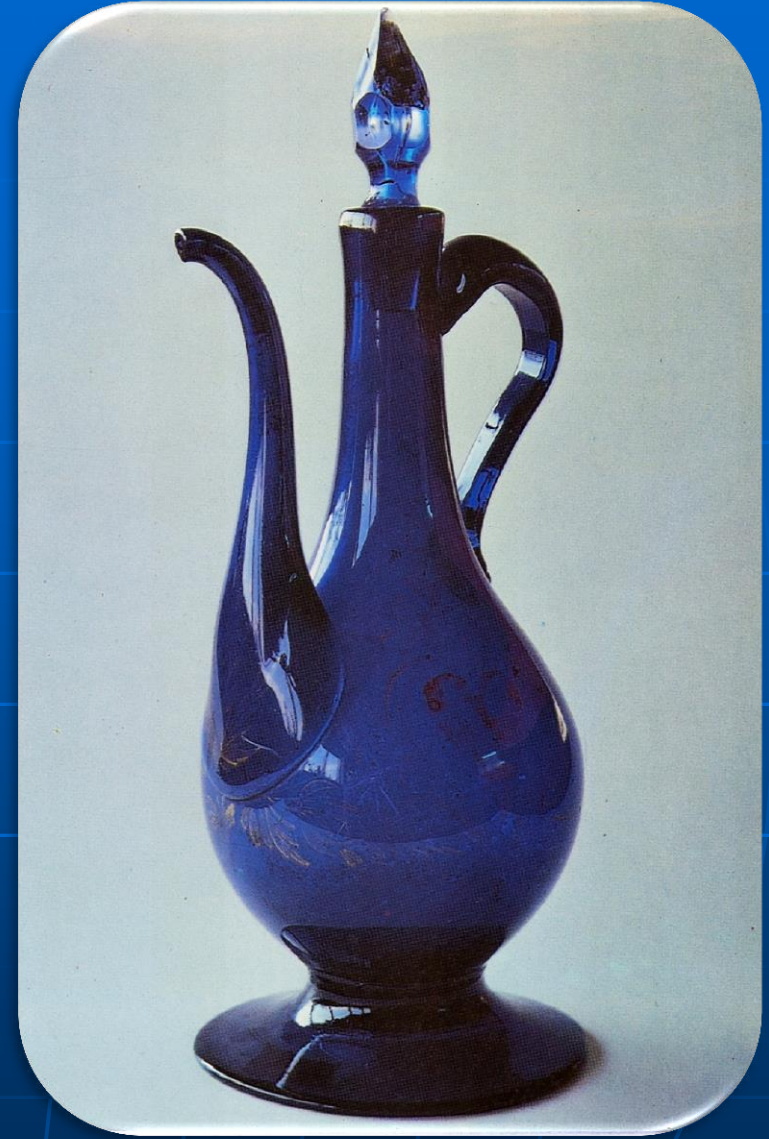
BELKİ BU ZORLUK NEDENİYLE,
GELENEKSEL TÜRK CAMCILIĞININ
ÜRÜNLERİNDE DAHA ÇOK,
RENKLENDİRİLEREK SÜSLEME
YÖNÜNDE AĞIRLIK VERİLMİŞTİR.

YİNEDE GELENEKSEL CAM KESME
TEKNİĞİ OLDUKÇA GELİŞMİŞTİR.

AMA, GELENEKLERLE BAĞI ZAYIF
OLDUĞU İÇİN BELLİ BİR NOKTADA
DURAKLAMIŞTIR.

- BÜTÜN BU ÖRNEKLERE BAKTIĞIMIZ ZAMAN, **TÜRK CAMCILIĞININ** BİR CAMCILIK USTALIĞI GELİŞİMİ GÖSTERMEKLE BİRLİKTE, **DAHA ESKİLERDEN GELEN ESKİ BİR SÜSLEMECİLİK SANATININ TEMELLERİ ÜZERİNDE GELİŞTİĞİ VE YAŞADIĞI İZLENEBİLİR.**
- GEÇMİŞTEN GELEN ÇOK ZENGİN, RENKLİ VE IŞIKLI KÜLTÜRÜN, HANGİ MALZEMEYİ BULURSA BULSUN, ORADA DA GELİŞİMİNİ SÜRDÜRMEŞİ VE YEŞERMESİ OLDUĞU SÖYLENEBİLİR.
- DİĞER BİR DEYİŞLE, **O DÖNEMLERİN SANATÇILARI İÇİN CAM,** GELENEĞİ SÜRDÜRMEYE UYGUN OLAN, **DEĞİŞİK BİR TEKNOLOJİ OLSA GEREK.**
- ÇEŞM-İ BÜLBÜL VE KUŞ BİÇİMLİ ŞİŞELER DIŞINDAKİ ÜRÜNLER **SERAMİK, MADEN GİBİ BİÇİMLERLE BENZEŞİM İÇİNDEDİR.**
- SÜSLEMELERİN TÜRLERİ ÇOK ÇEŞİTLİDİR VE DEĞİŞİK YOLLARI VARDIR. BU İŞLEMLERİ VE SÜSLEMELERİ YAPAN SANATÇILARIN, BUGÜNKÜ ANLAMDA, KENDİLERİNE ÖZGÜ KİŞİSEL YARATICILIKLARI YANSIMIŞTIR.

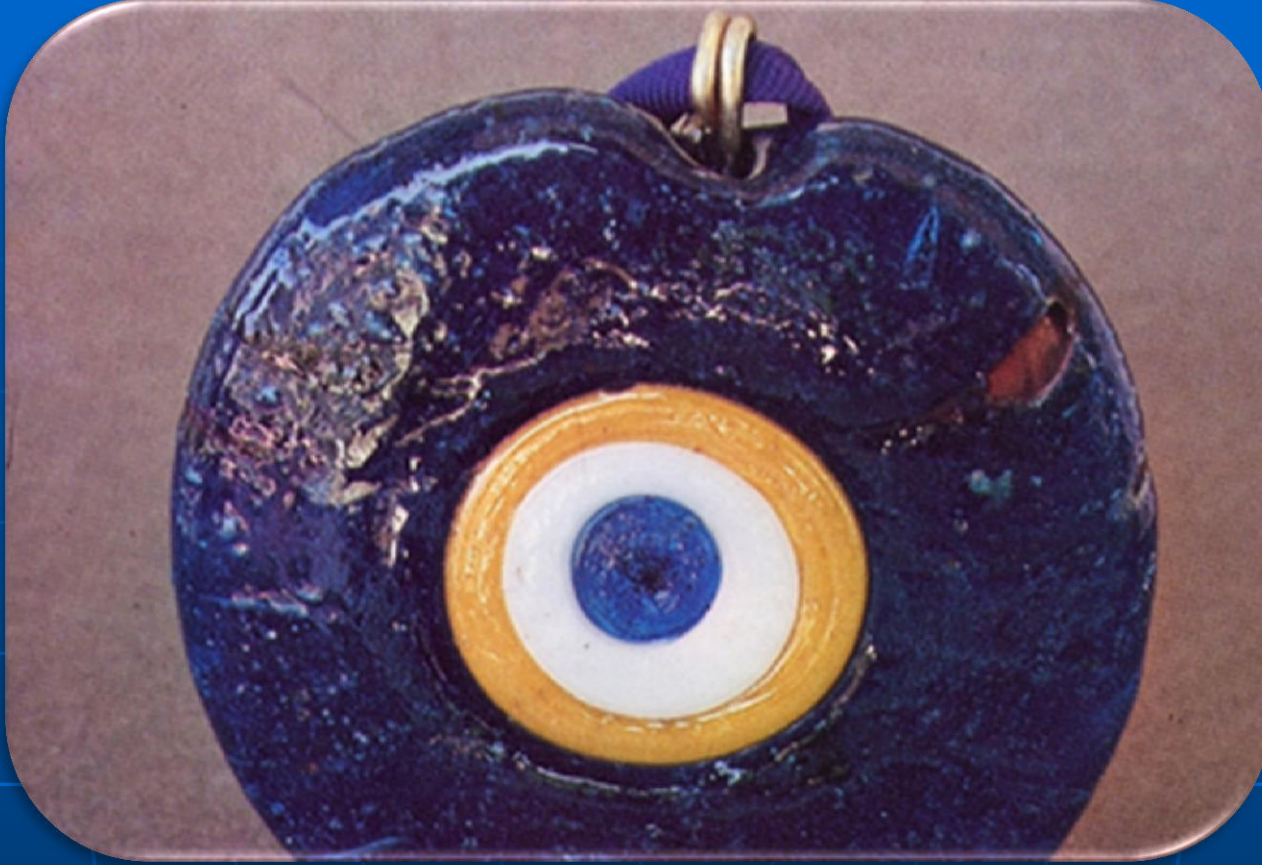
İBRİK: YÜKSEKLİK 290 mm. ÇAP 110 mm.
KOBALT RENKLİ CAM, ÜZERİNDE YALDIZ
İŞLEMELER. OSMANLI DÖNEMİ, BEYKOZ İŞİ

KAŞIKLIK: SAYDAM CAM ÜZERİNE KABARTMA
RENK. OSMANLI DÖNEMİ, BEYKOZ İŞİ

- BÖYLE BİR CAMCILIK GELENEĞİNİ OLUŞTURANLARA İLİŞKİN BİLGİLERİMİZ ÇOK AZDIR.
- NASIL OLMUŞ DA BÖYLESİNE ETKİLİ ÜRÜNLER BIRAKANLAR, **HİÇBİR İZ BIRAKMADAN TARİHİN DERİNLİKLERİNDE ERİYİP GİTMİŞLERDİR.**
- **GERİYE** BİRKAÇ RESİM, BİRKAÇ BELGE, ÜSTÜNDE «**CAMHANE SOKAĞI**» YAZILI SOKAK LEVHASI KALMIŞTIR.
- CAM ÜRÜNLER KALICILIĞINI KORUYAMAMIŞTIR. KORUNMAMIŞTIR.
- **ÖZETLERSEK**, GELENEKSEL **CAMCILARIMIZ**, AŞIRI ZORLUKLARLA DOLU OLAN VE DEĞİŞİK CAMCILIK ÜRÜNLERİNE YÖNELMEMİŞTİR. TANIMLANMIŞ BİÇİMLER ÇEVRESİNDE, YAŞANMAKTA OLAN **BİR GELENEĞİ SÜRDÜRMÜŞLERDİR.**
- BURADA BİR NOKTAYI BELİRTMEK GEREKLİDİR. BUGÜN BİLE CAMCILIKTA ZOR VE DEĞİŞİK BİÇİMLERİ ELDE ETMEK, ÇOK PAHALI YATIRIMLAR, ARAÇLAR, TESİSLER VE ARAŞTIRMA GEREKTİRMEKTEDİR. OYSA **O DÖNEMLERDE DOĞAL TEKNİK SINIRLAR VARDI VE BUNLARI AŞMAK ÇOK ZORDU.**
- **BU NEDENLE** TEKNİK GELİŞTİRMEKTEN ÇOK, **OLAĞANÜSTÜ USTALIKLAR TERCİH EDİLMİŞTİR.**
- ONUN İÇİNDİR Kİ **ÇEŞM-İ BÜLBÜL KONUSUNDA USTA İŞİ CAMLAR ELDE EDİLMİŞTİR.** TAM ANLAMıyla BİR CAM ÜRETİMİ USTALIĞI ÖRNEĞİDİRLER. **ÇÜNKÜ ÜRETİLEN BİÇİM, SONRADAN HİÇBİR EK İŞLEM GÖRMEZ.**
- BU ÖRNEKLERDEN DE GÖRÜLDÜĞÜ GİBİ, GELENEKSEL TÜRK CAM USTALARI HER İKİ YÖNE DE (**teknoloji ve gelenekçi**) EĞİLMİŞ VE ÇOK BAŞARILI SONUÇLAR ALMIŞLARDIR.

GÖZ (NAZAR) BONCUĞU

- BU TÜR BONCUKÇULUK, İ.Ö. 2000 YILINDAKİ, CAM ÜRETİMİNİN HEMEN HİÇ DEĞİŞMEDEN GÜNÜMÜZDE YAŞAYAN BİR ÖRNEĞİDİR.
- ELDE EDİLEN ÜRÜNDE BİR ANLAMDA GEÇMİŞTEKİNDEN FAZLA DEĞİŞİK DEĞİLDİR.
- HATTA KULLANILDIĞI AMAÇ BİLE DEĞİŞİK DEĞİLDİR.
- BONCUK CAMCILIĞININ BUGÜNKÜ ÜRÜNLERİNİN TÜMÜ SİMGESEL AÇIDAN DEĞERLİDİR. GÜNLÜK İŞLER İÇİN DEĞİLDİR.

**GELENEKSEL BONCUKÇULUK
KULLANDIĐI ISI KAYNAĐINDAN,
KARIŐIMLARINA KADAR
NEREDEYSE 3000 YIL
ÖNCELERİNDEKİ CAM
ÜRETİMİNDEN GÜNÜMÜZE
ULAŐIŐ CANLI BİR ÖRNEKTİR.**

**ELDE EDİLEN CAM BONCUK BİLE
GEÇMİŞTEKİNDEN FAZLA
DEĞİŞİK DEĞİLDİR.**

**ÜSTELİK KULLANILDIĞI AMAÇ
BİLE DEĐİŐMEMİŐTİR.**

**ANADOLU' DA BUGÜN YAYGIN
BİR KULLANIM ALANI BULUNAN
GÖZ BONCUĞU VE BUNU
OLUŐTURAN İLGİNÇ CAMCILIK
TEKNİĞİ GEÇMİŐŐİN İZLERİNİ
TAŞIMAKTADIR.**

TÜRK YAPI SANATI VE CAM

ANADOLU' DAKİ GELENEKSEL TÜRK CAMCILIĞI DENİLDİĞİNDE HEMEN AKLA İLK GELEN OLMASA DA, ÇOK İLGİNÇ OLAN ALANLARDAN BİRİSİ DE **MİMARİ ÜRÜNLERDE RENKLİ CAMIN BÜYÜK BİR USTALIKLA KULLANILMASIDIR.**

GELENEKSEL YAPI DÜZENİ İÇİNDE **CAMLI TEPE PENCERELERİ** HER KESİM İÇİNDE YAYGINLIK KAZANMIŞTIR. TOPKAPI SARAYI İÇİNDE YER ALAN BU UYGULAMADA TEPE PENCERELERİNDE KULLANILAN CAMLAR, ÇEVRENİN BÜTÜNLÜĞÜ İÇİNDE «ERİTİLMİŞ» VE İLGİNÇ BİR BÜTÜNLÜK ELDE EDİLMİŞTİR.

ANADOLU' DAKİ TÜRK YAPI
GELENEĞİNDE **CAMLI TEPE**
PENCERELERİ ÇOK YAYGIN
OLARAK KULLANILMIŞTIR.

BURSA' DA ONDOKUZUNCU
YÜZYIL SONLARINDAN KALAN BU
ÖRNEKTE DE GÖRÜLDÜĞÜ GİBİ,
ALT PENCERELERİN KAPAKLI
OLMASINA KARŞILIK, TEPE
PENCERELERİ İKİ KATLI
YAPILMAKTADIR.

- **GEREK DİNİ YAPILARDA, GEREKSE SİVİL MİMARLIKTA ÜST PENCERE VEYA TEPE PENCERESİ DEDİĞİMİZ ÜRÜNLER RENKLİ CAMLARLA VE BUNLARIN OLUŞTURDUĞU IŞIK KOMPOZİSYONLARIYLA ÇOK ÖZGÜN VE ETKİLİ ÖRNEKLERDİR.**
- **TOPKAPI SARAYINDA BULUNAN SURNAME-İ HÜMAYUN' UN 402. SAYFASINDA, CAMLI TEPE PENCERESİ YAPIMCILARI GÖRÜLMEKTEDİR.**
- **RENKLİ CAMLI ALÇI PENCERE GELENEĞİNİN YAYGIN BİR USTALIK OLDUĞU BİLİNMEKTEDİR.**

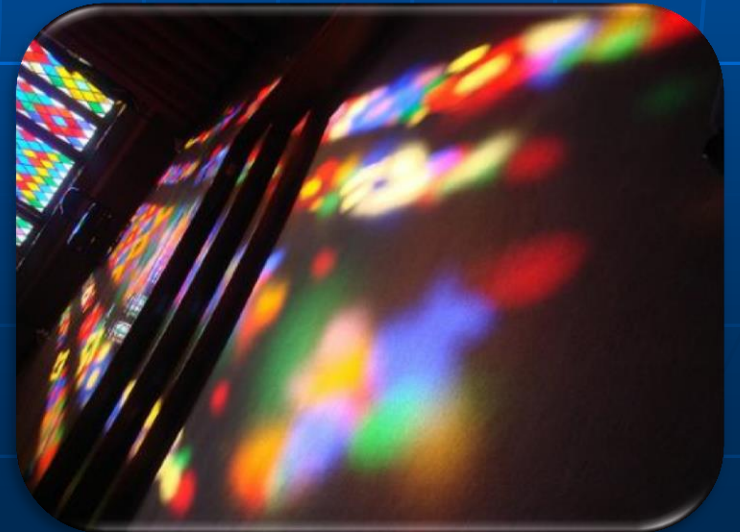
SELİMİYE CAMİ

GÜNÜN DEĞİŞEN IŞIKLARINDAN YARARLANIP, İÇ MEKANA ÇOK GÜÇLÜ ETKİLER SAĞLAMAK İÇİN BU PENCERELER BÜYÜK BİR USTALIKLA KULLANILMIŞTIR.

SURNAME-İ HÜMAYUN' DA GÖRÜLEN CAMLI TEPE PENCERESİ YAPIMI, BU GELENEĞİN YAYGINLIĞINI GÖSTERMESİ AÇISINDAN ÖNEMLİDİR.

GELENEKSEL TÜRK CAMCILIĞININ BİR KOLU OLAN TEPE PENCERELERİ TARİH İÇİNDE UZUN BİR SÜRE BOYUNCA UYGULANAGELMİŞTİR. BU SANAT KOLU ZAMAN ZAMAN ÖYLESİNE GELİŞMİŞTİR Kİ, GİDEREK YAPILARIN TEMEL ANLATIM ÖGELERİNDEN BİRİSİ DURUMUNA GELMİŞTİR. TOPKAPI SARAYINDAN ALINAN BU ÖRNEK, KENDİ ALANINDA İYİ BİR CAMCILIK UYGULAMASIDIR.

TEŞEKKÜR EDERİM

Yrd. Doç. Dr. Tamer ASLAN

2012

121 ADET KAYNAK TARANMIŞ
MÜMKÜN OLDUĞUNCA ÖZET ALINARAK HAZIRLANMIŞTIR